

Realizacja zadań Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej

2016

Raport jest wynikiem monitoringu Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej za rok 2016. Zawiera podsumowanie podejmowanych działań oraz analizę postępów prac nad wdrażaniem Programu. Raport kończą rekomendacje dalszych prac nad realizacją Programu.

Spis treści

Wprowadzenie	3
1. Podstawy metodologiczne opracowania raportu	4
2. Działalność instytucji wsparcia ekonomii społecznej	5
2.1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.....	5
2.2. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej	8
2.3. Powiatowe urzędy pracy	12
2.4. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego – Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym	13
2.5. Pozostałe przedsięwzięcia wspierające rozwój ES	16
3. Stan ekonomii społecznej w regionie	22
3.1. Podmioty reintegracyjne.....	22
3.1.1. Centra integracji społecznej	23
3.1.2. Kluby integracji społecznej	24
3.1.3. Warsztaty terapii zajęciowej	26
3.1.4. Zakład aktywności zawodowej	27
3.1.5. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	28
3.2. Spółdzielnie socjalne	29
3.2. Podmioty działające w sferze pożytku publicznego.....	32
4. Realizacja wskaźników LPRES	34
5. Wnioski i rekomendacje.....	37
Załącznik nr 1 – Tabela wskaźników 2016	44
Załącznik nr 2 – Raport z realizacji programu za 2015 r.	44

Wprowadzenie

Celem Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (dalej LPRES, Program) jest oddziaływanie na wzrost znaczenia ekonomii społecznej dla rozwoju społeczno – gospodarczego województwa lubuskiego¹. Zawarte w nim zapisy mają kształtować kierunki rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie inspirować do działania wszystkich jego uczestników. Program dotyczy lat 2015-2020 i został przyjęty uchwałą Zarządu Województwa Lubuskiego 7 kwietnia 2015 roku. Prezentowana w nim wizja rozwoju przedsiębiorczości społecznej ma być rezultatem systemowej współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi i administracją w programowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ocenie wdrażania funduszy strukturalnych.

Na mocy zapisów Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES) za monitorowanie rozwoju przedsiębiorczości społecznej na poziomie regionu odpowiada samorząd województwa poprzez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS). Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej jest również koordynatorem i realizatorem Programu. W ramach prowadzonej przez niego weryfikacji realizacji założonych kierunków działania, podejmowane są zadania z zakresu stałego, systematycznego zbierania i analizowania danych oraz realizacji wskaźników. Prowadzony monitoring ma cele teoretyczne i praktyczne. Pozwala nie tylko na ocenę aktualnego stanu realizacji Programu, ale przede wszystkim na weryfikację założonych kierunków działania i wytyczanie kierunków zmian.

Raport prezentuje wyniki zadań realizowanych w roku 2016. Jego głównym celem jest analiza postępów prac nad wdrażaniem LPRES oraz charakterystyka działań podejmowanych przez jego realizatorów.

Raport składa się z czterech rozdziałów, w których kolejno przedstawiono (1) założenia metodologiczne opracowania dokumentu, (2) zakres działań podejmowanych przez instytucje wsparcia rozwoju ES w regionie, (3) ocenę stanu ekonomii społecznej w województwie lubuskim oraz (4) stan realizacji wskaźników przyjętych w LPRES. Raport kończą wnioski i rekomendacje dla kierunków dalszych działań. Prezentowane wyniki badań powstały w oparciu o analizy przeprowadzone w związku z przygotowaniem niniejszego raportu.

¹LPRES, Zielona Góra 2015.

1. Podstawy metodologiczne opracowania raportu

Przedmiotem prowadzonego monitoringu jest realizacja wytycznych Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2015-2020. Prezentowany raport jest jego wynikiem. Diagnoza postępów wdrażania zaleceń LPRES oraz konieczność niezwłocznego dokonywania ewentualnych korekt wymaga prowadzenia regularnych analiz. Ich celem jest (1) ocena wykonania planowanych działań, (2) identyfikacja problemów ograniczających efektywność lub uniemożliwiających realizację planów oraz (3) szybkie reagowanie na problemy poprzez korygowanie pierwotnych założeń i wprowadzanie niezbędnych zmian. Skutkiem podejmowanych prac ma być podniesienie efektywności przyjętych do realizacji wskaźników w stosunku do roku 2015 i w pozostałym okresie obowiązywania Programu. Tak zdefiniowany cel wyznaczył zasady prowadzonych analiz. W badaniach objęto charakterystyką następujące obszary:

1. Działania podejmowane przez instytucje wsparcia ES na rzecz jej rozwoju w woj. lubuskim.
2. Kondycję ES w regionie.

Kondycję ekonomii społecznej mierzono w oparciu o dane dotyczące: (1) podmiotów reintegracyjnych, (2) spółdzielni socjalnych, (3) podmiotów działających w sferze pożytku publicznego. Zakres tematyczny prowadzonych analiz wytyczał wykaz przyjętych do realizacji wskaźników LPRES. Monitoring dotyczył roku 2016. Analizy danych były prowadzone od stycznia do kwietnia 2016 roku. Wykorzystano w nich metody ilościowe i jakościowe. Były to:

- analiza danych zastanych (*desk research*),
- ankiety: internetowa i telefoniczna,
- wywiady telefoniczne z instytucjami wsparcia ES i podmiotami ES.

Badaniem objęto podmioty odpowiedzialne za realizację wytycznych Programu. Należały do nich:

- ośrodki wsparcia ekonomii społecznej,
- ośrodki pomocy społecznej,
- powiatowe centra pomocy rodzinie,
- powiatowe urzędy pracy,
- lokalne grupy działania,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- Rada Programowa Partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej województwa lubuskiego,
- ZHP.

Analizie poddano również bieżące sprawozdania Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze oraz dane pochodzące z Departamentu EFS Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego. Informacje pozyskane do opisu stanu realizacji Programu pochodziły także z następujących źródeł: strony internetowe PES, Krajowa Rada Spółdzielcza, Główny Urząd Statystyczny, Stowarzyszenie Klon/Jawor.

2. Działalność instytucji wsparcia ekonomii społecznej

Celem funkcjonowania instytucji wsparcia ekonomii społecznej jest podejmowanie zadań pobudzających międzyinstytucjonalną kooperację na rzecz powoływania podmiotów ekonomii społecznej oraz tworzenie właściwych warunków ich funkcjonowania. Realizacja tak postawionego celu jest możliwa poprzez poszerzanie dostępu do wiedzy, promocji oraz finansowania planowanych przedsięwzięć. Instytucje wsparcia ES działają na rzecz skutecznego i efektywnego funkcjonowania sektora przedsiębiorczości społecznej. Działania te mają służyć powstawaniu trwałych i wysokiej jakości miejsc pracy w sektorze ES. Wśród badanych podmiotów realizujących prezentowane cele były: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, ośrodki wsparcia ES, urzędy pracy oraz działalność Urzędu Marszałkowskiego w obszarze ES.

2.1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS) to instytucja samorządowa szczebla wojewódzkiego odpowiedzialna za koordynację działań związanych z ekonomią społeczną. Jej zadaniem jest zarządzanie, monitoring i ewaluacja działań w zakresie realizacji Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2015 – 2020. Istotnym jest także wytyczanie wizji zmian i kierunków rozwoju Es w regionie województwa lubuskiego oraz merytoryczne określenie zasad, preferencji i procedur wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych².

W 2016 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze, kontynuował realizację projektu pt. „Efekt synergii – koordynacja lubuskiej ekonomii społecznej” współfinansowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego – Lubuskie 2020 z zakresu Osi Priorytetowej 7 Równowaga społeczna, Działania: 7.6 Wsparcie dla OWES i ROPS we wzmacnianiu sektora ekonomii społecznej, Poddziałania: 7.6.2 Koordynacja ekonomii społecznej – ROPS. Jego celem jest poprawa warunków rozwoju ekonomii społecznej oraz wzmacnianie potencjału instytucji otoczenia sektora poprzez

² Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej, Ministerstwo Pracy i Polityki społecznej, Warszawa 2014, s. 63

organizowanie procesów programowania współpracy międzysektorowej oraz koordynację działań realizowanych przez kluczowych interesariuszy. W ramach projektu wyróżnia się cztery główne zadania:

1. Tworzenie i wzmocnienie sieci współpracy w zakresie rozwoju ekonomii społecznej

Celem działania jest wyznaczenie kierunków rozwoju ES poprzez koordynację prac Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, tworzenie sieci współpracy podmiotów ES oraz angażowanie społeczności lokalnych w realizację polityk publicznych. W 2016 r. odbyły się 4 posiedzenia Regionalnego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej Województwa Lubuskiego, których tematyka dotyczyła: (1) kwestii rozwoju ekonomii społecznej w województwie Lubuskim, (2) przeciwdziałania ograniczeniom w realizacji LPRES, (3) reakcji na bieżące potrzeby lubuskiej ES, (4) rozwiązywania problemów funkcjonowania Komitetu oraz (5) wypracowania rekomendacji do raportu z wdrażania Lubuskiego programu Rozwoju Ekonomii społecznej za 2015 rok. Komitet w roku 2016 był zaangażowany w następujące prace na rzecz rozwoju ES:

- opracowanie informatora Ścieżki reintegracji w województwie lubuskim,
- opracowanie hasła konkursu na lidera biznesu społecznego w województwie lubuskim,
- włączenie Komitetu do medialnego wizerunku poprzez opracowanie logo RKRES.

W ramach zadania pierwszego zorganizowano także 3 warsztaty dla interesariuszy Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej. Tematyka I i II warsztatu dotyczyła kwestii regulacji prawnych w zakresie udzielania zamówień społecznie odpowiedzialnych i klauzul społecznych oraz możliwości zlecenia usług. III warsztat poświęcony został zaprezentowaniu różnorodnej aktywności w szeroko rozumianym sektorze gospodarki społecznej. Dla przedstawicieli OWES-ów zostały zorganizowane 3 spotkania sieci współpracy OWES, których zakres merytoryczny uwzględniał ich zdiagnozowane potrzeby. Systematyczne spotkania pozwoliły na zsynchronizowanie działań w regionie oraz wypracowanie systemu komunikacji.

Ważnym działaniem była Akademia Liderów Lokalnych (ALL). Jest to forma edukacji, która ma za zadanie wskazywać, na czym polega sztuka bycia dobrym liderem oraz uczyć, jak skutecznie działać w grupie i w swoim otoczeniu. W ALL udział wzięło 15 pracowników/wolontariuszy reprezentujących następujące kategorie: przedstawiciele ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, podmiotów ekonomii społecznej, jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych. W ramach pierwszego zadania zbierane były dane oraz informacje stanowiące podstawę do opracowania rocznych sprawozdań z realizacji Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

2. Widoczność podmiotów ekonomii społecznej

W celu zwiększenia widoczności podmiotów ekonomii społecznej podjęto działania na rzecz wzmocnienia

funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej w regionie. W 2016 r. przeprowadzono kampanię o zasięgu regionalnym, która przebiegała pod hasłem *Lubuski Włącznik. Lider Biznesu Społecznego*. W ramach kampanii wykorzystano szereg instrumentów medialnych tj.: audycje, reportaże, spoty radiowe i telewizyjne, publikacje, reklamę internetową, plakat. Pod tym samym hasłem został przeprowadzony konkurs, którego celem było wyłonienie lidera biznesu społecznego. Ważnym rezultatem konkursu było także wyróżnienie i promocja działających na terenie województwa lubuskiego podmiotów ekonomii społecznej zajmujących się wysokiej jakości produkcją, handlem i usługami, bądź realizujących ważne przedsięwzięcia z zakresu ekonomii społecznej w regionie. Spośród 23 podmiotów ekonomii społecznej zgłoszonych do konkursu, wyłoniono laureata, którym została Sp. z o.o. Dalej Razem oraz pięciu finalistów. Konkurs zakończyła konferencja połączona z uroczystą galą wręczenia nagród oraz statuetek.

W ramach kampanii zorganizowano także:

- targi Aktywności i Biznesu Społecznego,
- jednodniową wizytę studyjną do podmiotów ekonomii społecznej,
- utworzenie portalu ekonomii społecznej,
- 2 spotkania grup roboczych ds. współpracy RKRES z mediami
- 3 spotkania zespołu ds. certyfikacji podmiotów ekonomii społecznej.

3. Wzmocnienie działań reintegracyjnych

Celem działań podejmowanych w zadaniu trzecim jest stworzenie regionalnej platformy współpracy podmiotów funkcjonujących w obszarze reintegracji zawodowej i społecznej mającej umożliwić podnoszenie skuteczności działań reintegracyjnych na terenie województwa lubuskiego. W 2016 roku zorganizowano 3 spotkania na temat podnoszenia jakości procesu reintegracji społeczno-zawodowej na poziomie regionu, w trakcie których poruszono zagadnienia związane z identyfikacją problemów dotyczących stanu współpracy pomiędzy jednostkami systemu pomocy społecznej, powiatowymi urzędami pracy, podmiotami ekonomii społecznej o charakterze reintegracyjnym i Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej. Ważnym punktem spotkań były dyskusje na temat metod i narzędzi oddziałujących na zacieśnienie współpracy między lokalnymi podmiotami, celem zwiększenia skuteczności podejmowanych działań w procesie aktywizacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i wzrostu zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej. W ramach zajęć warsztatowych podjęto również próby wypracowania wspólnej ścieżki pracy z podopiecznymi.

Ponadto odbyły się 4 spotkania na rzecz koordynacji działań sieci PES reintegracyjnych. W ramach spotkań powstała regionalna sieć kooperacji stanowiąca przestrzeń do wymiany doświadczeń pomiędzy organizacjami wchodzącymi w jej skład. Zorganizowane zostały również 4 spotkania grupy roboczej, ds. współpracy z PES-ami, której działania mają wpłynąć na skoordynowanie procesu

reintegracji społeczno – zawodowej w woj. lubuskim oraz poprawę jakości usług świadczonych przez reintegracyjne podmioty ekonomii społecznej jak: centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, Zakład Aktywności Zawodowej, powiatowe urzędy pracy, ośrodki pomocy społecznej i tym samym na wzrost zatrudnienia w sferze ekonomii społecznej. Efektem pracy tej grupy było opracowanie i wydanie broszury *INFORMATOR. Ścieżki reintegracji społeczno – zawodowej w województwie lubuskim*.

4. Programowanie ekonomii społecznej

Celem działania czwartego jest wzmocnienie roli podmiotów ES we wspólnotach samorządowych poprzez włączanie rozwiązań z zakresu ES do dokumentów strategicznych gmin i powiatów oraz upowszechnienie stosowania zamówień społecznie odpowiedzialnych i klauzul społecznych. W 2016 roku odbyły się 2 spotkania grupy roboczej RKRES ds. współpracy z JST i biznesem, w ramach których dyskutowano nad sposobem wsparcia podmiotów ekonomii społecznej w zakresie promocji ich działalności. Zastanawiano się również nad podejmowaniem działań, które mogłyby doprowadzić do tego, by przekaz podmiotów ekonomii społecznej stał się widoczny w świecie biznesu.

Ważnym przedsięwzięciem było również zorganizowanie 12 powiatowych spotkań informacyjnych – w każdym powiecie województwa lubuskiego – dla przedstawicieli gmin, powiatów i organizacji pozarządowych, poświęconych tworzeniu dokumentów strategicznych z uwzględnieniem zapisów dotyczących ekonomii społecznej. 4 gminy (Lubiszyn, Strzelce Krajeńskie, Słubice i Gozdnicza) skorzystały z specjalistycznego doradztwa w zakresie włączania innowacyjnych rozwiązań z obszaru ekonomii społecznej do dokumentów strategicznych gmin i powiatów. W październiku 2016 r. rozpoczęto prace nad opracowaniem przewodnika stosowania zamówień społecznie odpowiedzialnych i klauzul społecznych w województwie lubuskim.

2.2. Ośrodki wsparcia ekonomii społecznej

Jednymi z najważniejszych instytucji wsparcia lubuskiej ekonomii społecznej są instytucje i organizacje pozarządowe tworzące ośrodki wsparcia ekonomii społecznej (OWES). OWES – to podmiot lub partnerstwo/konsorcjum posiadający akredytację, tj. poświadczenie, że stanowiące go instytucje są kompetentne do wykonywania zadań związanych z udzielaniem wsparcia PES i osób fizycznych zainteresowanych założeniem przedsiębiorstw społecznych, poprzez udzielanie pomocy w zakresie animacji, doradztwa, usług specjalistycznych, szkoleń oraz informacji i promocji przedsiębiorczości społecznej w regionie. Kompetencje te określane są na podstawie spełniania minimalnych wymagań (standardów), jednolitych dla wszystkich uczestników procesu akredytacji.

Zarząd Województwa Lubuskiego jako Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym – Lubuskie 2020 w 2016 roku ogłaszając konkurs **Nr RPLB.07.06.01-IZ.00-08-K01/15** podzieliła województwo lubuskie na dwa obszary wsparcia ES. Konkurs został ogłoszony w ramach RPO – Lubuskie 2020, Działanie 7.6 *Wsparcie dla OWES i ROPS we wzmacnianiu sektora ekonomii społecznej*, Poddziałanie 7.6.1 *Wsparcie rozwoju ES poprzez działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej*. Wartość środków RPO – Lubuskie 2020 przeznaczonych na dofinansowanie projektów w ramach ww. konkursu wynosi **31.070.153,00 PLN**, w tym alokacja środków przeznaczonych na dofinansowanie dla obszaru I (powiaty: krośnieński, słubicki, sulęciński, wschowski, zielonogórski ziemski i grodzki, żarski) wynosi **14 918 458,00 PLN**, natomiast dla obszaru II (powiaty: gorzowski ziemski i grodzki, międzyrzeczki, strzelecko – drezdenecki, świebodziński, żagański, nowosolski) **16 151 694,00 PLN**.

W ramach posiedzenia Komisji Oceny Projektów otwartego w dniu 01 sierpnia 2016 r. dofinansowanie otrzymały wnioski złożone przez: (1) Fundację na rzecz Collegium Polonicum oraz (2) Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „ROZWÓJ”. Skutkiem tego w województwie lubuskim funkcjonują dwa ośrodki wsparcia ekonomii społecznej: Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zielonej Górze oraz Lubuski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Gorzowie Wielkopolskim. Poniżej została zaprezentowana charakterystyka ich działalności.

1. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Zielonej Górze (OWES)

Zielonogórski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony jest przez Fundację na rzecz Collegium Polonicum w partnerstwie z Wojewódzkim Urzędem Pracy w Zielonej Górze i Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej Ośrodkiem Regionalnym w Zielonej Górze. Swoim zasięgiem obejmuje cały obszar I, który stanowią powiaty: krośnieński, słubicki, sulęciński, wschowski, zielonogórski ziemski i grodzki oraz żarski. Wśród realizowanych przez niego działań, można wymienić:

a) działania animacyjne

– działania animacyjne, skupiające się na:

- wspieraniu istniejących i nowo powstałych PES w różnych zakresach (m.in.: możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na działania, możliwości przekształcania się w PS, diagnozowania potencjału członków zespołu i otoczenia, diagnozowania potrzeb społeczności lokalnych w celu dostosowania realizowanych działań);
- tworzeniu i wspieraniu grup inicjatywnych chcących założyć PS;
- wspieraniu lokalnych liderów;
- aktywizowaniu społeczności lokalnych do podejmowania działań o charakterze społecznym.

Usługi animacji lokalnej realizowane były głównie w formie: (1) spotkań animacyjnych z przedstawicielami różnych grup społecznych; (2) animowania wśród mieszkańców dyskusji dotyczących ES; (3) współorganizacji Targów Aktywności i Biznesu Społecznego; (4) wsparcia inicjatyw NGO i grup nieformalnych nastawionych na realizację przedsięwzięcia w obszarze ES; (5) prowadzenia procesów konsultacyjnych w gminach i powiecie; (6) wsparcia istniejących partnerstw.

- b) *działania inkubacyjne* – prowadzone były w zakresie doradztwa kluczowego skierowanego do osób fizycznych i prawnych chcących założyć, prowadzić lub rozwijać PES lub PS, ekonomizować NGO lub przekształcać PES w PS, jak również utworzyć miejsca pracy dla osób nieaktywnych zawodowo. W ramach doradztwa kluczowego w 2016 r. odbyło się ponad 200 spotkań doradczych dla blisko 70 osób fizycznych i ponad 80 przedstawicieli podmiotów prawnych.
- c) *doradztwo biznesowe* – nakierowane na pomoc w uzyskaniu stabilności przedsiębiorstw społecznych, a także profesjonalizację usług, zwiększenie konkurencyjności produktów prowadzonej przez PES działalności gospodarczej lub/i statutowej odpłatnej. W ramach doradztwa zrealizowano ok 30 spotkań doradczych dla 9 podmiotów ekonomii społecznej.
- d) *wsparcie finansowe* – na utworzenie nowego miejsca pracy w istniejących lub nowych przedsiębiorstwach oraz w podmiotach ekonomii społecznej przekształconych w przedsiębiorstwa społeczne (151 dotacji w nowych i 17 w istniejących przedsiębiorstwach społecznych). W 2016 roku nie zostały udzielone dotacje, zaczęto jedynie przygotowywać grupy inicjatywne, które otrzymają wsparcie w 2017 roku.
- e) *szkolenia wzmacniające* – pozwalające na poszerzenie wiedzy i ułatwiające rozwiązywanie problemów, które dotyczą nie tylko przedsiębiorstwa społeczne.
- f) *działania promocyjne* – mające na celu zachęcanie do kupowania towarów i usług od PES i PS, prowadzenie w mediach kampanii promocyjno-informacyjnej o tematyce związanej z przedsiębiorczością osób młodych, inicjatywy lokalne, biznes społeczny, biznes odpowiedzialny. OWES wydaje również miesięcznik z treściami z zakresu ekonomii społecznej.

W wyniku działalności OWES w 2016 r. założono 8 nowych podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną statutową. Dwa w powiecie słubickim, 5 w zielonogórskim i 1 w żarskim.

2. Lubuski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej w Gorzowie Wielkopolskim (LOWES)

Lubuski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej prowadzony jest przez Stowarzyszenie Wspierania Małej Przedsiębiorczości z siedzibą w Dobiegniewie, Stowarzyszenie Pracowników Służb Społecznych „KRAĞ” oraz Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „ROZWÓJ”. Swoim zasięgiem obejmuje cały obszar II, do którego należą powiaty: gorzowski ziemski i grodzki, międzyrzecki, strzelecko – drezdenecki, świebodziński, żagański oraz nowosolski. Wśród realizowanych przez niego działań, można wymienić:

- a) *działania animacyjne* – mające na celu tworzenie środowiska przyjaznego rozwojowi ekonomii społecznej, pobudzania aktywności osób, grup i instytucji do podjęcia aktywnej pracy w środowisku lokalnym, a także budowania i wsparcia tworzenia partnerstw rozwojowych na rzecz ES.
- b) *działania inkubacyjne* – działania zmierzające do inicjowania tworzenia nowych PES, ekonomizowanie NGO, stosowanie klauzul społecznych, wsparcie przekształceń PS, a także tworzenie i wspieranie istniejących podmiotów reintegracyjnych poprzez udostępnianie infrastruktury niezbędnej do funkcjonowania organizacji (sale konferencyjne, sprzęt komputerowy, rzutniki multimedialne, nagłośnienie spotkań). Na potrzeby wsparcia ww. działań w pięciu miejscowościach utworzono Lokalne Ośrodki Ekonomizacji i Inkubacji Społecznej. Są to: Kostrzyn, Świebodzin, Kożuchów, Dobiegniew i Gorzów Wlkp. W wyniku tych prac wsparciem objęto 94 podmioty ekonomii społecznej i 293 osoby z obszaru wykluczenia społecznego.
- c) *doradztwo indywidualne i grupowe* – specjalistyczne w zakresie ES, biznesowe, prawne, finansowo-księgowo, w zakresie zarządzania i marketingu, a także coaching indywidualny i grupowy dla osób pracujących w PES oraz osób zainteresowanych założeniem PS.
- d) *szkolenia dla instytucji i osób indywidualnych* z obszaru ES, a także szkolenia i kursy zawodowe dla osób chcących utworzyć przedsiębiorstwo społeczne.
- e) *wsparcie finansowe* - na utworzenie nowego miejsca pracy w istniejących lub nowych przedsiębiorstwach oraz w podmiotach ekonomii społecznej przekształconych w przedsiębiorstwa społeczne.
- f) *działania promocyjne* – uruchomienie internetowej platformy informacyjnej, redagowanej na bieżąco przez administratora portalu oraz prowadzenie bieżącej kampanii informacyjnej w mediach, mailowo i telefonicznie.

W 2016 roku w wyniku działania LOWES-u nastąpiło podpisanie umów o przyznanie dotacji oraz wsparcia pomostowego z dwoma instytucjami PES, w wyniku czego utworzono 6 miejsc pracy.

2.3. Powiatowe urzędy pracy

Powiatowe urzędy pracy są istotnym partnerem w zintegrowanym systemie wsparcia na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Nawiązanie współpracy z ich przedstawicielami w celu zastosowania mechanizmów ekonomii społecznej w przeciwdziałaniu bezrobociu oraz wykorzystania możliwości dotowania zakładania spółdzielni socjalnych jest koniecznym elementem dbałości o rozwój ES w regionie.

Z informacji pozyskanych z powiatowych urzędów pracy wynika, że w 2016 r. złożone zostały 2 wnioski o przyznanie jednorazowych środków na przystąpienie do Spółdzielni Socjalnej (PUP Żary). Urząd przyznał na ten cel dwie dotacje w wysokości 12 tys. złotych każda. Powiatowy Urząd Pracy w Żarach – jako jedyny – zrefundował składkę ZUS dla członków Spółdzielni Socjalnej Work Group oraz świadczenia integracyjne przyznawane na podstawie przepisów o zatrudnieniu socjalnym i składki na ubezpieczenia społeczne od tych świadczeń dla uczestników Centrów Integracji Społecznej. Co istotne żaden z urzędów pracy nie zlecił usług z klauzulą społeczną oraz w formie społecznie odpowiedzialnego zamówienia publicznego. PUP w Żaganiu jako jedyny zawarł umowę z Lutolską Spółdzielnią Socjalną WINDA w wyniku otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego w formie powierzania działań, w zakresie integracji społecznej osób bezrobotnych, rekomendując tym samym Lutolską Spółdzielnię Socjalną WINDA jako rzetelnego partnera działającego na rzecz osób bezrobotnych.

Ponadto w ramach pracy grupy roboczej ds. reintegracji społeczno - zawodowej przy Regionalnym Komitecie Rozwoju Ekonomii Społecznej została opracowana broszura *INFORMATOR. Ścieżki reintegracji społeczno-zawodowej w województwie lubuskim*, której głównym celem była prezentacja działań instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań reintegracji społeczno-zawodowej osób wykluczonych społecznie oraz charakterystyka oczekiwanego stopnia koordynacji usług reintegracji społeczno-zawodowej i współpracy między podmiotami odpowiedzialnymi za pomoc i reintegrację a publicznymi służbami zatrudnienia. Duża część wypracowanego materiału dotyczyła powiatowych urzędów pracy, które powinny stać się istotnym partnerem z zintegrowanym systemie. Nawiązanie współpracy z ich pracownikami oraz wykorzystanie możliwości jakie dają PUP-y dotyczące przeprowadzania reintegracji zawodowej oraz dotowania zakładania spółdzielni socjalnych są koniecznymi elementami rozwoju lubuskiej ekonomii społecznej.

2.4. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego – Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym

W ramach realizacji regionalnego programu operacyjnego w roku 2016 zostało ogłoszonych 6 naborów w trybie konkursowym oraz 3 nabory w trybie pozakonkursowym. W trybie konkursowym ogłoszono nabory w ramach:

- Działania 7.1 Programy aktywnej integracji realizowane przez ośrodki pomocy społecznej. Konkurs obejmował następujące typy projektów:

Typ I – programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej, obejmujące następujące formy wsparcia:

- a) kontrakt socjalny lub równoważny,
- b) program aktywności lokalnej,
- c) program integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Alokacja na konkurs wynosiła **47 500 000,00 PLN**.

Przyznana kwota dofinansowania była równa **6 256 969,49 PLN**.

Do dofinansowania wybrano 7 wniosków. Ich autorami były: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Zielonej Górze, Miasto Żary/Miejski Ośrodek Pomocy społecznej w Żarach, Gmina Międzyrzecz/Ośrodek Pomocy Społecznej w Międzyrzeczu, Gmina Szprotawa/Ośrodek Pomocy Społecznej w Szprotawie. Gmina Dąbie/Ośrodek Pomocy Społecznej w Dąbiu, Gmina Deszczno/Ośrodek Pomocy Społecznej w Deszcznie.

- Działania 7.3 Programy aktywnej integracji realizowane przez inne podmioty. Konkurs obejmował następujące typy projektów:

Typ I – kompleksowe programy na rzecz integracji społeczności marginalizowanych obejmujące działania z zakresu edukacji, zatrudnienia, pomocy społecznej prowadzące do podniesienia kwalifikacji lub uzyskania zatrudnienia z obligatoryjnym wykorzystaniem indywidualnych diagnoz w zakresie rozwoju społeczno-zawodowego, obejmujące m.in. następujące formy wsparcia:

- a) rozwijanie umiejętności i kompetencji społecznych, niezbędnych na rynku pracy;
- b) poradnictwo psychologiczne, psychospołeczne, prowadzące do integracji społecznej i zawodowej;
- c) kursy i szkolenia umożliwiające nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych;
- d) poradnictwo zawodowe oraz pośrednictwo pracy;

- e) staże, subsydiowane zatrudnienie i zajęcia reintegracji zawodowej u pracodawcy;
- f) wsparcie towarzyszące dla otoczenia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym niezbędne do ich aktywizacji, np. przy wykorzystaniu środowiskowych form aktywizacji społecznej;
- g) inne.

Alokacja przewidziana na konkurs – **7 500 000,00 PLN.**

Przyznana kwota dofinansowania – **2 671 455,91 PLN.**

Do dofinansowania wybrano 4 wnioski. Były to wnioski: Humaneo z Nowego Sącza, Fundacji Aktywnej Rehabilitacji „FAR” z Warszawy, Kontraktora Spółki z o.o. z Poznania, Fundacji Inicjowania Rozwoju Społecznego z Poznania, Fundacji na rzecz rozwoju przedsiębiorczości ze Szczecina.

- Poddziałania 7.4.1 Aktywne włączenie w ramach podmiotów integracji społecznej - projekty realizowane poza formułą ZIT. Konkurs obejmował następujące typy projektów:

Typ I – wsparcie dla tworzenia podmiotów integracji społecznej, tj. centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza), z wyjątkiem warsztatów terapii zajęciowej (WTZ).

Typ II – wsparcie dla działalności podmiotów integracji społecznej, tj. centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza), przyczyniające się do zwiększenia miejsc w tych placówkach.

Alokacja na konkurs – **6 000 000,00 PLN.**

Przyznana kwota dofinansowania – **0,00 PLN.**

W wyniku rozstrzygnięcia konkursu nr RPLB.07.04.01-IZ.00-08-K01/16 oraz przyjęcia przez Zarząd Województwa Lubuskiego w dniu 6 grudnia 2016 r. Uchwały w sprawie zatwierdzenia listy rankingowej, Departament Europejskiego Funduszu Społecznego poinformował, iż jedyny projekt, który wpłynął w odpowiedzi na ogłoszony konkurs **nie otrzymał dofinansowania.**

- Poddziałania 7.4.2 Aktywne włączenie w ramach podmiotów integracji społecznej realizowane przez ZIT Zielona Góra, które prowadzone jest dla następujących typów projektów:
 - a) wsparcie dla tworzenia podmiotów integracji społecznej, tj. centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza), z wyjątkiem warsztatów terapii zajęciowej.

- b) wsparcie dla działalności podmiotów integracji społecznej, tj. centrów integracji społecznej, klubów integracji społecznej oraz podmiotów działających na rzecz aktywizacji społeczno-zawodowej (których podstawowym zadaniem nie jest działalność gospodarcza), przyczyniające się do zwiększenia miejsc w tych placówkach.

Alokacja przewidziana na konkurs – **13 000 000,00 PLN.**

Wartość dofinansowania – **10 000 635,19 PLN.**

W wyniku rozstrzygnięcia konkursu nr RPLB.07.04.02-IZ.00-08-K01/16, w dniu 12 lipca 2016 r. została podpisana Umowa o dofinansowanie projektu nr RPLB.07.04.02-08-0001/16-00 z Miastem Zielona Góra/Centrum Integracji Społecznej mającym siedzibę w Zielonej Górze, ul. Stanisława Staszica 4. Wartość projektu wynosi **13 369 083,49 zł**, w tym wartość dofinansowania **10 000 635,19 zł**.

- Działania 7.5 Usługi społeczne. Konkurs obejmował:

Typ I – wsparcie rozwoju usług opiekuńczych i asystenckich skierowanych do osób pozostających poza rynkiem pracy lub doświadczających problemów z adaptacją na rynku pracy (w tym osób z niepełnosprawnościami, starszych i dzieci), również w utworzonych mieszkaniach o charakterze wspieranym.

Środki przeznaczone także w ramach kategorii interwencji:

- ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.

Alokacja przewidziana na konkurs – **7 500 000,00 PLN.**

Wartość dofinansowania – **6 100 908,60 PLN.**

W związku z rozstrzygnięciem konkursu nr **RPLB.07.05.00-IZ.00-08-K01/16** oraz przyjęciem przez Zarząd Województwa Lubuskiego Uchwały z dnia 24.01.2017 r. w sprawie zatwierdzenia listy rankingowej do realizacji wybrane zostały 3 projekty: Expeto Sp. z o. o Sp. K z Zielonej Góry, Lubuskiego Stowarzyszenia Regionalnego „Rozwój” z Gorzowa Wlkp., Fundacji na Rzecz Rozwoju Przedsiębiorczości ze Szczecina.

- Poddziałania 7.6.1 Wsparcie rozwoju ES poprzez działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej

Alokacja przewidziana na konkurs – **31 070 153,00 PLN.**

Wartość dofinansowania – **30 357 836,25 PLN.**

Do dofinansowania wybrano 2 wnioski. Są to ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, których działalność szczegółowo została opisana wyżej.

W trybie pozakonkursowym ogłoszono nabory w ramach:

- Działania 7.2 Programy aktywnej integracji realizowane przez powiatowe centra pomocy rodzinie

Projekt pozakonkursowy obejmuje typy (operacji) przewidziane do realizacji, zgodnie z Wytycznymi w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020. Są to programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową wykorzystującą instrumenty aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej, obejmujące następujące formy wsparcia:

- a) kontrakt socjalny lub równoważny,
- b) program aktywności lokalnej,
- c) program integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Alokacja na konkurs – **20 396 432,00 PLN.**

Wartość dofinansowania – **19 299 757,76 PLN.**

Do dofinansowania wybrano 12 wniosków.

- Poddziałania 7.6.2 Koordynacja ekonomii społecznej - ROPS

Alokacja na konkurs – **2 491 530,00 PLN.**

Wartość dofinansowania – **2 117 800,75 PLN.**

Do dofinansowania wybrano 1 wniosek.

Decyzję podpisano na podstawie Uchwały nr 106/1294/16 Zarządu Województwa Lubuskiego z dnia 10 maja 2016 w sprawie przyznania dofinansowania na realizację projektu pozakonkursowego w ramach Poddziałania 7.6.2 Koordynacja Ekonomii Społecznej – ROPS. Projekt realizowany jest przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze.

2.5. Pozostałe przedsięwzięcia wspierające rozwój ES

Wśród pozostałych działań z zakresu wsparcia rozwoju ES w województwie lubuskim wymienić należy realizację zadań regionalnego programu wspierania inicjatyw obywatelskich – projekt Trampolina oraz działalność Rady Programowej Partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej województwa lubuskiego,

Fundacji Lubuska Inicjatywa Pozarządowa (LIPA) oraz Towarzystwa Inwestycji Społeczno-ekonomicznych SA (TISE). Ważną funkcję w tym obszarze pełni także działalność jednostek samorządu terytorialnego.

Projekt Trampolina

Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze został wyłoniony jako regionalny operator projektu, w ramach konkursu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na lata 2014-2020, współfinansowanego przez Fundusz Inicjatyw Obywatelskich. Głównym celem projektu jest wyrównanie szans oraz zwiększenie potencjału na terenie województwa lubuskiego grup nieformalnych, grup samopomocowych oraz słabo rozwiniętych infrastrukturalnie organizacji pozarządowych, które zostały wpisane do KRS nie wcześniej niż 18 miesięcy od dnia złożenia wniosku o mikrodotacje, a ich roczny budżet nie może przekraczać 25 tysięcy zł. Wymienionym typom młodych organizacji w latach 2014 -2016 udzielono 117 mikrodotacji, w tym:

- w 2014 r. – 38 mikrodotacji,
- w 2015 r. – 36 mikrodotacji,
- w 2016 r. – 43 mikrodotacji.

Najwięcej dotacji otrzymały organizacje z powiatów: zielonogórskiego – 18, krośnieńskiego – 5 i żarskiego – 5. Pełną listę organizacji wspieranych z tego programu w roku 2016 prezentuje tabela nr 1.

Tabela 1. Mikrodotacje dla młodych organizacji w roku 2016

LP.	POWIAT	NR DOTACJI	NAZWA MŁODEJ ORGANIZACJI
1.	gorzowski	32/FIO/2016	Stowarzyszenie Nasze Kąty w Łupowie gm. Bogdaniec
2.	gorzowski	34/FIO/2016	Stowarzyszenie „Buszów dla Nas” Buszów gm. Bogdaniec
3.	gorzowski	38/FIO/2016	Fundacja Gorzów dla Seniorów w Gorzowie Wielkopolskim
4.	gorzowski	78/FIO/2016	Stowarzyszenie Widzów Gorzowskiego Teatru w Gorzowie Wlkp.
5.	krośnieński	2/FIO/2016	Stowarzyszenie Sołtysów Powiatu Krośnieńskiego w Krośnie Odrzańskim
6.	krośnieński	43/FIO/2016	Stowarzyszenie Łochowice na Fali w Łochowicach gm. Krosno Odrzańskie
7.	krośnieński	57/FIO/2016	Stowarzyszenie Kosierz To My w Kosierz gm. Dąbie
8.	krośnieński	60/FIO/2016	Stowarzyszenie „Miłośników Dobrosułowa” Dobrosułów gm. Bytnica
9.	krośnieński	64/FIO/2016	Fundacja „Footloose” w Krośnie Odrzańskim
10.	międzyrzecki	6/FIO/2016	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Razem w Rokitnie gm. Przytoczna
11.	międzyrzecki	81/FIO/2016	Stowarzyszenie Panowice Nasze Miejsce w Panowicach gm. Trzciel
12.	nowosolski	25/FIO/2016	Fundacja Rozwoju Aktywności Lokalnych Fala w Bytomiu Odrzańskim
13.	strzelecko-drezdenecki	17/FIO/2016	Stowarzyszenie Młodzi dla Lubuskiego w Strzelcach Krajeńskich
14.	strzelecko-drezdenecki	36/FIO/2016	Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „Gołębnik” Sidłów gm. Strzelce Krajeńskie
15.	sulęciński	28/FIO/2016	Stowarzyszenie Małego Przyrodnika w Sulęcinnie
16.	sulęciński	67/FIO/2016	Fundacja Nidum Na Rzecz Edukacji Społecznej i Obywatelskiej w Lemierzycach gm. Słońsk
17.	świebodziński	30/FIO/2016	Fundacja Rozwoju Przez Kulturę i Sztukę „Przeciw Temu Czasowi”

			w Świebodzinie
18.	świebodziński	44/FIO/2016	Fundacja „Pomoc i Nadzieja” w Świebodzinie
19.	wschowski	37/FIO/2016	Stowarzyszenie „Razem Łatwiej” we Wschowie
20.	zielonogórski	12/FIO/2016	Razem dla Wilkanowa w Wilkanowie gm. Świdnica
21.	zielonogórski	13/FIO/2016	Fundacja Bodzio Radość Rodzina Rozwój w Zielonej Górze
22.	zielonogórski	14/FIO/2016	Fundacja Joanny Brodzik Opiekun Serca w Zielonej Górze
23.	zielonogórski	16/FIO/2016	Fundacja Gramy w Zielone w Zielonej Górze - Zatoniu
24.	zielonogórski	20/FIO/2016	Fundacja Edukacji M. Montessori Ziarenko Wielkości w Zielonej Górze
25.	zielonogórski	24/FIO/2016	Trzebiechowskie Stowarzyszenie Piłki Siatkowej w Radowicach gm. Trzebiechów
26.	zielonogórski	39/FIO/2016	Stowarzyszenie Miłośników Czarnej w Czarnej gm. Zabór
27.	zielonogórski	41/FIO/2016	Fundacja Dialog i Porozumienie w Zielonej Górze
28.	zielonogórski	42/FIO/2016	Europejska Fundacja Opieki Senioralnej w Zielonej Górze
29.	zielonogórski	45/FIO/2016	Stowarzyszenie FIBER w Nowogrodzie Bobrzańskim
30.	zielonogórski	51/FIO/2016	Ex Aequo Et Bonow Zielonej Górze
31.	zielonogórski	52/FIO/2016	Ratownictwo Wodne RESCUE w Zielonej Górze
32.	zielonogórski	54/FIO/2016	Stowarzyszenie Aktywizacji Społecznej Młodzieży „Młodzi Potrafią” w Buchalowie gm. Świdnica
33.	zielonogórski	55/FIO/2016	Wataha Rugby Club Zielona Góra w Zielonej Górze
34.	zielonogórski	62/FIO/2016	Koło Gospodyń Wiejskich w Klenicy gm. Bojadła
35.	zielonogórski	65/FIO/2016	Stowarzyszenie „Aktywny Kalsk” w Kalsku gm. Sulechów
36.	zielonogórski	70/FIO/2016	Stowarzyszenie Mieszkańców Nietkowa w Nietkowie gm. Czerwieńsk
37.	zielonogórski	76/FIO/2016	Stowarzyszenie „My Zielonogórzanie” w Zielonej Górze
38.	zielonogórski	77/FIO/2016	Stowarzyszenie Inicjatywa Lubuska w Zielonej Górze
39.	żarski	22/FIO/2016	Stowarzyszenie Eduś – Razem Możemy Więcej w Żarach
40.	żarski	31/FIO/2016	Fundacja Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczej w Żarach
41.	żarski	61/FIO/2016	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Miejscowości Mirostowice Górne i jej Mieszkańców w Mirostowicach gm. Żary
42.	żarski	68/FIO/2016	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dolina Szyszyny w Biedrzychowicach Dolnych gm. Żary
43.	żarski	80/FIO/2016	Fundacja Kolejowa Stacja Lubsko (Sommerfeld) w Lubsku

Źródło: ZLPO 2017 r.

Rada Programowa Partnerstwa na rzecz ES województwa lubuskiego

Rada Programowa Partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej to organ, którego zadaniem jest koordynowanie działalności Partnerstwa, powołanego w celu promowania idei ekonomii społecznej oraz lobbowania działań informacyjno – edukacyjnych na rzecz ES. Rada Programowa znajduje się w strukturach Wojewódzkiego Urzędu Pracy i stanowi forum wymiany doświadczeń i proponowania nowych rozwiązań w obszarze ekonomii społecznej. Umowę partnerstwa podpisało 69 instytucji co oznacza, że w ostatnim roku dwie instytucje zostały wykreślone bądź zrezygnowały z udziału w partnerstwie.

Zakres współpracy partnerskiej obejmuje promocję i wsparcie rozwoju ekonomii społecznej oraz wspieranie działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W 2016 roku Rada obradowała czterokrotnie, wypracowując wnioski i rekomendacje służące wzmocnieniu ekonomii społecznej i jej otoczenia. W spotkaniach uczestniczyło

każdorazowo 15 osób reprezentujących instytucje partnerskie. Podczas spotkań realizowano tematykę dotyczącą:

- utworzenia forum wzajemnej wymiany informacji pomiędzy pracownikami PUP, OPS i PCPR,
- perspektyw finansowania ekonomii społecznej w ramach RPO Lubuskie 2020,
- prezentowania przykładów dobrych praktyk z zakresu ekonomii społecznej,
- wypracowania wniosków i rekomendacji na rzecz wsparcia ekonomii społecznej.

Realizując zadania wynikające z Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, podjęto rekomendację dotyczącą zorganizowania szkolenia pt. „Arteterapia sposobem na stres”. Szkolenie zostało zrealizowane dla pracowników instytucji rynku pracy, integracji społecznej i podmiotów ekonomii społecznej. Jego celem było umożliwienie pracownikom instytucji partnerskich zdobycie wiedzy z zakresu arteterapii i wykorzystanie jej w pracy z osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym. Ponadto wypracowano rekomendację dotyczącą utworzenia forum wzajemnej wymiany informacji i doświadczeń pracowników PUP, OPS i PCPR. Zorganizowane zostało także jedno spotkanie sygnatariuszy partnerstwa, w którym uczestniczyło 50 osób reprezentujących instytucje partnerskie.

Fundacja Lubuska Inicjatywa Pozarządowa (LIPA)

Celem działania Fundacji LIPA jest edukacja dzieci i młodzieży w zakresie przedsiębiorczości społecznej. Swoją działalność w obszarze spółdzielczości uczniowskich rozpoczęła w 2014 roku. Jej praca ściśle wpisuje się w zadanie wyszczególnione w Lubuskim Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej w cel szczegółowy nr 1 zwiększenie świadomości i partycypacji społeczności lokalnych w rozwoju ekonomii społecznej, Priorytet II Edukacja dla ekonomii społecznej.

Fundacja LIPA w ramach programu FIO "Trampolina" zrealizowała projekt "Pieniądze nie biorą się z bankomatu" w ramach, którego utworzona została spółdzielnia uczniowska w Gimnazjum w Dąbiu. Dzięki dofinansowaniu w ramach FIO 2016-2017 powstał projekt "Lubuska Kooperatywa Szkolna". Jego celem jest przygotowanie 8 uczniowskich grup inicjatywnych do założenia w ich szkołach spółdzielni uczniowskich lub reaktywowanie wcześniej istniejących. W roku 2016 w ramach projektu rozpoczęły działalność 4 spółdzielnie. W swojej dotychczasowej działalności Fundacja łącznie przygotowała i pomogła w utworzeniu 6 spółdzielni uczniowskich na terenie południowej części województwa lubuskiego w miejscowościach: Nowa Sól, Krosno Odrzańskie, Zielona Góra, Dąbie. Cztery dalsze są w przygotowaniu.

TISE SA (Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych SA)

ES Fundusz TISE - to pilotażowy projekt funduszu pożyczkowego dla podmiotów ekonomii

społecznej w Polsce. Podstawowym zadaniem ES Funduszu jest dostarczenie podmiotom ekonomii społecznej preferencyjnych pożyczek na szeroko pojęty rozwój. Pozyskane w ten sposób środki powinny służyć rozszerzeniu działalności gospodarczej podmiotów. Może to być inwestycja w już funkcjonujący rodzaj działalności, jak również rozwój nowej linii produktów lub usług. Tym samym pożyczkę można przeznaczyć np. na zakup materialnych i niematerialnych środków obrotowych i inwestycyjnych. Niezależnie od charakteru działalności, pożyczka powinna zaowocować wzrostem przychodów lub zatrudnienia w danym podmiocie.

Fundusz pożyczkowy dla podmiotów ekonomii społecznej, został uruchomiony w styczniu 2013 roku, w wyniku konkursu, którego warunki określiły ministerstwa: Pracy i Polityki Społecznej, Infrastruktury i Rozwoju oraz Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK). Projekt jest prowadzony w ramach programu „Wsparcie inżynierii finansowej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej” z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach działania 1.4 PO KL. W ciągu trzech lat ES Fundusz TISE udzielił w całej Polsce 450 pożyczek na kwotę 33 mln zł. Dzięki ES Funduszowi TISE powstały liczne placówki opiekuńczo – wychowawcze, przedszkola, klubiki, restauracje, kawiarnie, stołówki, puby, bary mleczne, pralnie, szwalnie, sale zabaw, pracownie coworkingu, hostele, etc. W wyniku programu przedsiębiorcy społeczni stworzyli 450 nowych, stałych miejsc pracy.

Województwo Lubuskie wchodzi w skład III makroregionu wraz z woj. dolnośląskim, opolskim oraz wielkopolskim. W 2016 roku dla podmiotów ekonomii społecznej z woj. Lubuskiego zostało udzielonych **8 pożyczek na kwotę 600 tysięcy złotych**.

W dniu 25 kwietnia 2016 roku pomiędzy Ministrem Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS), a Bankiem Gospodarstwa Krajowego, została podpisana umowa o dofinansowanie realizacji projektu pozakonkursowego pt. *Wdrożenie instrumentu pożyczkowego i reporenczeniowego w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej*³.

Numer i nazwa Działania: 2.9 „Rozwój ekonomii społecznej”

Wartość projektu: **158 900 000,00 PLN**

Wartość dofinansowania: **143 010 000,00 zł**

Okres realizacji projektu to: 30.04.2016 r. – 31.12.2023 r. Umowę podpisano 25.04.2016 r. **Celem projektu** jest wzrost liczby Podmiotów Ekonomii Społecznej (PES) korzystających ze zwrotnych

³ Nr projektu: POWR.02.09.0004/16. Nr konkursu: POWR.02.09.00-IP.03-00-001/16. Tytuł projektu: „Wdrożenie instrumentu pożyczkowego i reporenczeniowego w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej”. Nazwa Beneficjenta: Bank Gospodarstwa Krajowego. Siedziba Beneficjenta: Warszawa.

instrumentów finansowych, w tym instrumentów pożyczkowych i reporencyjnych. Grupę docelową projektu (podmioty, które otrzymają pożyczki i reporenczenia) stanowią Podmioty Ekonomii Społecznej (PES). Środkami w ramach makroregionów dysponować będą **Pośrednicy finansowi**, wybrani przez BGK w drodze przetargu. W 2017 roku fundusz pożyczkowy dla ekonomii społecznej w województwie Lubuskim będzie prowadził Fundusz Regionu Wałbrzyskiego.

Jednostki samorządu terytorialnego (JST)

Instytucjami udzielającymi wsparcia, a jednocześnie stanowiącymi otoczenie i będącymi klientami ekonomii społecznej są samorzady. Jednostki samorządu terytorialnego mogą wspierać sektor ES pośrednio, poprzez tworzenie przyjaznego klimatu otoczenia oraz bezpośrednio m. in. poprzez prowadzenie polityki zamówień społecznie odpowiedzialnych, stosowanie klauzul społecznych oraz zaangażowanie w tworzenie PES.

Głównym celem współpracy samorządu z PES/PS jest rozwój społeczeństwa obywatelskiego i zwiększenie poziomu zaspokajania potrzeb społeczności lokalnych. Współpraca powinna odbywać się na zasadzie partnerstwa i wspólnych inicjatyw. Instrumenty ES mogą odegrać istotną rolę w rozwoju gminy i pomóc w rozwiązywaniu jej problemów. W szczególności mogą przyczynić się do powstawania nowych miejsc pracy oraz aktywizacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych. Podkreśla się, że PES/PS powinny pozyskiwać środki finansowe pochodzące z realizacji zadań publicznych zleczanych przez jednostki samorządu terytorialnego gmin i powiatów. Natomiast JST zleczając zadania publiczne PES/PS, zmniejszają liczbę osób wykluczonych/zagrożonych wykluczeniem społecznym. W wyniku analiz powadzonych przez ROPS otrzymano informacje o następujących działaniach gmin i powiatów w obszarze ekonomii społecznej w roku 2016:

- *inicjatywy lokalne*⁴ zorganizowało 10 gmin i 7 powiatów. Były to najczęściej zadania związane z wsparciem i upowszechnianiem sportu (zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży, spartakiady, siłownie zewnętrzne), rewitalizacją skwerów i placów zabaw dla dzieci oraz w zakresie integracji społecznej (dzień seniora, śniadania wielkanocne, plenery i konkursy artystyczne). Do najbardziej aktywnych w tym obszarze należały gmina Lubniewice i powiat Gorzów Wielkopolski.

⁴ rozumiane zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie jako forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego z ich mieszkańcami, w celu wspólnego realizowania zadania publicznego na rzecz społeczności lokalnej, Rozdział 2a ustawy art.19b – 19h, rok 2010.

- *projekty aktywności lokalnej*⁵ przeprowadziło 14 gmin. Dotyczyły one przekazywania sal i terenów gmin dla organizacji przedsięwzięć z zakresu integracji społecznej, sportu i rekreacji, dbałości o rozwój kultury oraz współorganizacji przedsięwzięć. Do najczęściej organizowanych należały Dzień Dziecka, Dzień Seniora, Dzień Kobiet, Turniej wsi, Dożynki Gminne, Majówka, spotkanie Bożonarodzeniowe, konkursy plenerowe, współpraca z lokalnymi organizacjami społecznymi.
- *zlecenie zadań podmiotom ekonomii społecznej w trybie konkursowym* przeprowadzono w 13 gminach i 4 powiatach. Do gmin najbardziej aktywnych w tej sferze należały Nowa Sól, Łęknica, Szprotawa.

W 2016 roku powiatowe i gminne jednostki samorządów terytorialnych nie zastosowały w zamówieniach publicznych *klauzul społecznych* w rozumieniu nadanym w KPRES z roku 2015.

Badanie było prowadzone w miesiącach luty-maj 2016 roku. Objęto nim wszystkie gminne i powiatowe jednostki samorządów terytorialnych. Na ankietę odpowiedziały 33 gminy (poziom realizacji próby: 40%) i 7 powiatów (58%).

3. Stan ekonomii społecznej w regionie

Analiza stanu ekonomii społecznej to ustalanie liczby i kondycji podmiotów ES oraz uwarunkowań ich rozwoju. Dotyczy zarówno podmiotów reintegracji społecznej, zawodowej jak i działających na rzecz integracji rodziny i społeczności lokalnych. Zalicza się do nich podmioty reintegracyjne oraz przedsiębiorstwa społeczne, prowadzące integrację przez pracę. W ramach prowadzonego monitoringu analizie poddano organizacje reprezentujące obydwie z wymienionych kategorii. Należą do nich podmioty reintegracyjne (CIS, KIS, WTZ, ZAZ), spółdzielnie socjalne, przedsiębiorstwa prowadzone w ramach stowarzyszeń i fundacji oraz lokalne grupy działania. W roku 2016 do analiz dodano działalność jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (JOPS). Były to ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy społecznej.

3.1. Podmioty reintegracyjne

Wśród licznych instytucji zaangażowanych w aktywizację osób wykluczonych bądź marginalizowanych na rynku pracy w obszarze ekonomii społecznej ważną rolę odgrywają: centra integracji społecznej, kluby

⁵ rozumiane jako wspólne projekty samorządów lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie wykorzystania przestrzeni publicznych dla aktywności obywatelskiej oraz przekazywanie jednostkom pomocniczym i lokalnym grupom zadań wraz ze środkami finansowymi na ich realizację.

integracji społecznej, warsztaty terapii zawodowej. Ich wspólną misją jest aktywizacja osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem, łącząca elementy aktywizacji zawodowej i integracji społecznej.

3.1.1. Centra integracji społecznej

W województwie lubuskim w 2016 roku funkcjonowało 21 centrów integracji społecznej, wśród nich 2 powstały w analizowanym okresie (tabela nr 2 – ciemniejsze wypełnienie). Wszystkie nowopowstałe CIS były prowadzone przez organizacje trzeciego sektora. W ramach ich działania w 2016 roku wsparciem objęto 894 osoby (o 130 osób więcej niż w roku 2015). Co istotne liczba osób objętych wsparciem nie jest równa liczbie osób kończących kursy. Charakter otrzymywanych danych nie daje możliwości wnioskowania o odsetku kończących kursy dla całej populacji badanej. W przypadku CIS, które podały takie informacje odsetek ten waha się w granicach 26-36%. Najwięcej osób uczestniczyło w zajęciach w miastach Gorzów Wlkp. (w sumie 279 osób) i Zielona Góra (135 osób) oraz w powiecie strzelecko-drezdeneckim (w sumie 249 osób). W lubuskich CIS, w ramach różnego rodzaju umów, pracowało 127 osób. Najwięcej CIS działa na obszarze powiatu strzelecko-drezdeneckiego – 5 oraz gorzowskiego – 4.

Tabela 2. Charakterystyka działalności CIS

L.P.	POWIAT	NAZWA PODMIOTU	NAZWA ZAŁOŻYCIELA	LICZBA OBJĘTYCH WSPARCIEM	LICZBA ZATRUDNIONYCH
1.	Gorzowski	Centrum Integracji Społecznej, Witnica	Stowarzyszenie „Wsparcie”	82	3
2.	Gorzowski	Centrum Integracji Społecznej, Bogdaniec	Stowarzyszenie KLUB EDUKACJA, Bogdaniec	28	6
3.	Gorzowski	Centrum Integracji Społecznej, Santok	Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Santok „Pomocna Dłoń”, Santok	b.d.	b.d.
4.	Gorzowski	Centrum Integracji Społecznej, ul. Myśliwska 18, 66-416 Różanki	Stowarzyszenie Pracowników Służb Społecznych „KRAĞ”	11	b.d.
5.	m. Gorzów Wlkp.	Centrum Integracji Społecznej, Gorzów Wlkp. (ul. Teatralna 26)	Stowarzyszenie Pracowników Służb Społecznych „Krag”	133	10
6.	m. Gorzów Wlkp.	Międzygminne Centrum Integracji Społecznej „Rozwój” siedziba główna: Gorzów Wlkp. (ul. Łazienki 6)	Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Rozwój”	b.d.	b.d.
7.	m. Gorzów Wlkp.	Centrum Integracji Społecznej, Gorzów Wlkp. (ul. Jana Kasprowicza 41)	Stowarzyszenie Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna	139	5
8.	m. Zielona Góra	Centrum Integracji Społecznej, Zielona Góra	Prezydent Miasta Zielona Góra	135	10

9.	Międzyrzecki	Centrum Integracji Społecznej, Skwierzyna	Stowarzyszenie „Zielona Przystań”, Skwierzyna	34	7
10.	Międzyrzecki	Centrum Integracji Społecznej WINDA – 2, Lutol Mokry 48, 66-320 Trzciel	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna WINDA – 2	22	2
11.	Słubicki	Centrum Integracji Społecznej, Rzepin	Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Rozwój”, Gorzów Wlkp.	b.d.	b.d.
12.	Strzelecko - drezdenecki	Centrum Integracji Społecznej, Drezdenko	Burmistrz Miasta i Gminy Drezdenko	37	11
13.	Strzelecko - drezdenecki	Centrum Integracji Społecznej, Dobiegniew	Burmistrz Miasta i Gminy Dobiegniew	106	9
14.	Strzelecko - drezdenecki	Centrum Integracji Społecznej, Strzelce Krajeńskie	Fundacja na Rzecz Rozwoju Zasobów Ziemi Dobiegniewskiej	55	5
15.	Strzelecko - drezdenecki	Centrum Integracji Społecznej, Stare Kurowo	Fundacja na Rzecz Rozwoju Zasobów Ziemi Dobiegniewskiej	20	4
16.	Strzelecko - drezdenecki	Centrum Integracji Społecznej, Zwierzyn	Stowarzyszenie STOLINA, Zwierzyn	31	13
17.	Świebodziński	Centrum Integracji Społecznej, Świebodzin	Stowarzyszenie na Rzecz Edukacji POMOST	16	9
18.	Wschowski	Centrum Integracji Społecznej, Wschowa	Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Rozwój”, Gorzów Wlkp.	b.d.	b.d.
19.	Żagański	Międzygminne Centrum Integracji Społecznej WINDA, Gozdnicza//Szprotawa/Toma - szowo	Lutolska Spółdzielnia Socjalna WINDA, Lutol Mokry	45	33
20.	Żarski	Centrum Integracji Społecznej, Żary	Fundacja Centrum Rozwoju Społeczno – Edukacyjno – Gospodarczego, Żary	b.d.	b.d.
21.	Żarski	Centrum Integracji Społecznej, Łęknica	Lubuskie Stowarzyszenie Rozwoju Regionalnego „Rozwój”, Gorzów Wlkp.	b.d.	b.d.
Ogółem				894	127

Źródło: opracowanie własne

3.1.2. Kluby integracji społecznej

W 2016 roku na terenie województwa lubuskiego funkcjonowało 19 KIS, w tym 9 z nich powstało w badanym okresie. W ramach ich działalności wsparciem objęto 397 osób. Z uzyskanych danych nie wynika jednak ilu podopiecznych ukończyło kursy. W klubach integracji społecznej zatrudnionych było 11 osób. Najwięcej KIS działa w powiatach gorzowskim i krośnieńskim – 3 KIS. Tylko Klub Integracji Społecznej w Zielonej Górze działa w partnerstwach. Są to: Partnerstwo na rzecz ekonomii społecznej, Nadodrzańskiego Klastra Ekonomii Społecznej oraz Partnerstwo na rzecz doradców zawodowych.

Co szczególnie istotne, trudno wnioskować o kondycji i zakresie działania KIS w województwie lubuskim, ponieważ o większości z nich drugi rok z rzędu nie udaje się pozyskać danych. W badaniu prowadzonym przez ROPS w roku 2016 wzięły udział 4 KIS z 10 działających, w roku 2017 na ankietę odpowiedziało 8 CIS z 19 obecnie funkcjonujących w regionie.

Tabela 3. Charakterystyka działalności KIS

L. P.	POWIAT	NAZWA PODMIOTU	NAZWA ZAŁOŻYCIELA	LICZBA OBJĘTYCH WSPARCIEM	LICZBA ZATRUDNIONYCH
1.	Gorzowski	Klub Integracji Społecznej w Lubiszynie	Gmina Lubiszyn – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie	45	1 (etat stażysty 6 m-cy)
2.	Gorzowski	Klub Integracji Społecznej w Kostrzynie nad Odrą	Miasto Kostrzyn nad Odrą – Ośrodek Pomocy Społecznej w Kostrzynie nad Odrą	0	0
3.	Gorzowski	Klub Integracji Społecznej w Deszczynie	Ośrodek pomocy społecznej w Deszczynie	7	0
4.	Krośnieński	Klub Integracji Społecznej w Krośnie Odrzańskim, ul. Piastów 10, 68 – 600 Krosno Odrzańskie	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	b.d.	b.d.
5.	Krośnieński	Klub Integracji Społecznej w Kosierzu, Kosierz 40, 66-627Bobrowice	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	b.d.	b.d.
6.	Krośnieński	Klub Integracji Społecznej w Gubinie, ul. Piastowska 24, 66-620 Gubin	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	b.d.	b.d.
7.	Międzyrzecki	Klub Integracji Społecznej w Międzyrzeczu Os. Centrum 15, 66-300 Międzyrzecz	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	b.d.	b.d.
8.	Międzyrzecki	Klub Integracji Społecznej w Przytocznej	Ośrodek Pomocy Społecznej w Przytocznej	b.d.	b.d.
9.	Nowosolski	Klub Integracji Społecznej w Nowej Soli, ul. Parafian 4/5, 67-100 Nowa Sól	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	b.d.	b.d.
10.	Słubicki	Klub Integracji Społecznej w Słubicach	Miasto Słubice – Ośrodek Pomocy Społecznej w Słubicach	40	4
11.	Strzelecko - drezdenecki	Klub Integracji Społecznej w Zwierzynie	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zwierzynie	b.d.	b.d.
12.	Sulęciński	Klub Integracji Społecznej w Lubniewicach	Miejsko-gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubniewicach	0	0
13.	Sulęciński	Klub Integracji Społecznej w Lemierzycach, ul. Kościuszki 19	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	0	0
14.	Świebodziński	Klub Integracji Społecznej w Szczañcu, Szczaniec 19, 66-225 Szczaniec	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	b.d.	b.d.

15.	Zielonogórski	Klub Integracji Społecznej w Zielonej Górze	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	275	5
16.	Żagański	Klub Integracji Społecznej w Szprotawie	Miasto Szprotawa – Ośrodek Pomocy Społecznej w Szprotawie	30	1
17.	Żagański	Klub Integracji Społecznej w Żaganiu, ul. Jana Pawła II 17, 68 – 100 Żagań	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	b.d.	b.d.
18.	Żarski	Klub Integracji Społecznej w Lubsku	Miejsko-gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubsku	b.d.	b.d.
19.	Żarski	Klub Integracji Społecznej w Żarach, ul. Broni Pancerniej 6A/6, 68 – 200 Żary	Związek Lubuskich Organizacji Pozarządowych w Zielonej Górze	b.d.	b.d.
Ogółem				397	11

Źródło: opracowanie własne.

3.1.3. Warsztaty terapii zajęciowej

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) to podmioty wykonujące reintegrację społeczną i zawodową w stosunku do osób niepełnosprawnych. Uczestnicy WTZ muszą posiadać orzeczenie o niepełnosprawności. Do podstawowych zadań WTZ należy rozwijanie u podopiecznych umiejętności życia codziennego i umiejętności zawodowych oraz przygotowanie do życia w środowisku społecznym. W 2016 roku w woj. lubuskim funkcjonowało 19 WTZ. Wsparciem objęto w nich 449 i jest to porównywalna liczba do roku poprzedniego (470 osób). Na podobnym poziomie kształtuje się również zatrudnienie. W warsztatach terapii zajęciowej w roku 2016 na różne rodzaje umów zatrudnionych było 165 osób, z czego większość pracowała na umowę o pracę etacie (84%). Najwięcej WTZ (3) działa w Zielonej Górze. Warsztaty Terapii Zajęciowej są najbardziej aktywnymi wśród organizacji reintegracyjnych w obszarze realizacji działań w partnerstwach (5 WTZ). Najbardziej aktywny jest żarski WTZ będący uczestnikiem trzech partnerstw.

O działalności siedmiu WTZ nie udało się zebrać żadnych danych.

Tabela 4. Charakterystyka działalności WTZ

L.P.	POWIAT	NAZWA PODMIOTU	LICZBA OBJĘTYCH WSPARCIEM	LICZBA ZATRUDNIONYCH
1.	Gorzowski	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Kamieniu Wielkim	b.d.	b.d.
2..	Gorzowski	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Chwałęcicach	30	14
3.	Krośnieński	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Gubinie	b.d.	b.d.
4.	Krośnieński	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Krośnie Odrzańskim	41	17

5.	m. Gorzów Wlkp.	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Gorzowie Wlkp. (ul. Walczaka 42)	58	13
6.	m. Gorzów Wlkp.	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Gorzowie Wielkopolskim (ul. Czereśniowa 15)	45	16
7.	m. Zielona Góra	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Zielonej Górze (winnica)	b.d.	b.d.
8.	m. Zielona Góra	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Zielonej Górze „Tęcza” (ul. II Armii 30 w Zielonej Górze).	b.d.	b.d.
9.	m. Zielona Góra	Warsztaty Terapii Zajęciowej „PRZYSTAŃ” w Zielonej Górze (ul. Głowackiego)	25	12
10.	Międzyrzeczki	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Międzyrzeczu	31	14
11.	Nowosolski	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Nowej Soli	50	18
12.	Stubicki	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Żabicach	40	12
13.	Strzelecko - drezdenecki	Warsztat Terapii Zajęciowej "8 kroków" Strzelce Krajeńskie	b.d.	b.d.
14.	Sulęciński	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Sulęciniu	45	19
15.	Świebodziński	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Świebodzinie	25	10
16.	Wschowski	Warsztaty Terapii Zajęciowej we Wschowie	b.d.	b.d.
17.	Żagański	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Wiechlicach	b.d.	b.d.
18.	Żarski	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Żarach	34	12
19.	Żarski	Warsztaty Terapii Zajęciowej w Lubsku	25	8
Ogółem			449	165

Źródło: opracowanie własne.

3.1.4. Zakład aktywności zawodowej

31 sierpnia 2015 roku w Szprotawie została podpisana umowa o dofinansowanie ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych kosztów powstania i działania Szprotawskiego Zakładu Aktywności Zawodowej. Na jego utworzenie Zarząd Województwa Lubuskiego przeznaczył kwotę 500 000,00 zł. Zakład działa od 29 listopada 2016 roku, a od 30 listopada 2016 roku posiada status zakładu aktywności zawodowej nadany decyzją administracyjną przez Wojewodę Lubuskiego. Szprotawski ZAZ funkcjonuje jako Samorządowy Zakład Budżetowy, którego organizatorem jest Gmina Szprotawa.

Celem Szprotawskiego Zakładu Aktywności Zawodowej jest stworzenie osobom niepełnosprawnym szansy rehabilitacji zawodowej i społecznej przygotowującej ich do funkcjonowania na otwartym rynku pracy oraz udzielenie pomocy w realizacji pełnego, niezależnego i aktywnego życia na miarę ich indywidualnych możliwości.

Zakład Aktywności Zawodowej obecnie zatrudnia 29 osób, 21 osób załogi stanowią osoby niepełnosprawne, są to osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności bez względu na rodzaj

schorzenia (co najmniej 70%) lub osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności jeśli są chore psychicznie, umysłowo lub mają autyzm. Pozostałe 8 osób to personel pomocniczy (pracownik pralni – 1 osoba, pracownicy kuchni – 2 osoby, fizjoterapeuta – 1 osoba, kierowca-konserwator – 1 osoba, pracownik administracyjno-biurowy (również kadry i płace) – 1 osoba, główny księgowy – 1 osoba, kierownik zakładu – 1 osoba.

W ramach rehabilitacji zawodowej zakład prowadzi działalność, w ramach której niepełnosprawni pracownicy pod nadzorem personelu wykonują prace w zakresie:

- *pracowni gastronomicznej* – codzienne gotowanie obiadów, pieczenie ciast na zamówienie oraz przygotowanie cateringu na różne uroczystości;
- *pralni i magła* – prowadzenie pralni wodnej, a w ramach tej działalności pranie, krochmalenie i maglowanie;
- *drobnych prac zleconych* – np. składanie ramek, robienie kartek świątecznych.

W funkcjonowaniu ZAZ-u, bardzo istotna jest również **rehabilitacja społeczna**, w realizacji której organizowane są wspólne spotkania integracyjne (spotkania okolicznościowe, wspólne wyjazdy). Prowadzona jest również rehabilitacja zdrowotna, prowadzona codziennie przez zatrudnionego w ZAZ rehabilitanta. Każdemu z uczestników przysługuje 60 minut codziennej rehabilitacji. Dodatkowo raz w tygodniu w zakładzie przyjmuje lekarz. ZAZ ma również podpisane umowy na zapewnienie specjalistycznej opieki medycznej dla swoich pracowników.

3.1.5. Jednostki organizacyjne pomocy społecznej

Do szczególnie istotnych jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (JOPS), które nie stanowią jedynie elementu wsparcia ekonomii społecznej ale realnego jej uczestnika i kreatora należą ośrodki pomocy społecznej i powiatowe centra pomocy rodzinie. Obydwie z tych instytucji są realizatorami prowadzonych w województwie procesów reintegracji społeczno-zawodowej, a w ramach rekomendowanych w ostatnim roku ścieżek reintegracji wchodzi w kooperację z podmiotami ekonomii społecznej.

W badaniu przeprowadzonym na potrzeby monitorowania poziomu realizacji wskaźników LPRES wzięło udział 48 OPS i 6 PCPR. Wśród nich 19 instytucji (OPS) współpracowało z takimi klientami, którzy z tytułu bezrobocia korzystali z form aktywności zawodowej w podmiotach ekonomii społecznej/przedsiębiorstwach społecznych. Było to najczęściej uczestnictwo w zajęciach CIS i KIS. W swoich działaniach wykorzystywanie instrumentów z obszaru ekonomii społecznej zadeklarowało 21 OPS i 2 PCPR. Definiowano ją głównie jako współpracę (kierowanie podopiecznych) z CIS i KIS. Jednokrotnie wskazano również zaangażowanie w tworzenie inkubatora ekonomii społecznej

i uczestnictwo w Lubuskiej Akademii Liderów oraz zlecenie organizacji pozarządowej prowadzenia ośrodka interwencji kryzysowej. Ponadto 18 OPS i jeden PCPR należało do partnerstwa lub klastra związanego z ekonomią społeczną.

Najmniej zaawansowaną formą współpracy w obszarze ekonomii społecznej było zlecenie podmiotom ES wykonania zadań publicznych. Badane JOPS-y skorzystały z takiej możliwości jedynie w 8 przypadkach (7 OPS i 1 PCPR). Wśród zlecanych zadań dominowały trzy typy: (1) dożywianie dzieci i młodzieży, (2) usługi opiekuńcze oraz (3) usługi porządkowe. Odbiorcami zleceń były dwa rodzaje podmiotów: CIS i spółdzielnie socjalne.

3.2. Spółdzielnie socjalne

Spółdzielnie socjalne to podmioty ekonomii społecznej łączące w sobie cechy organizacji pozarządowej i przedsiębiorstwa. Ich głównym celem jest tworzenie warunków powrotu do rynku pracy jej członków. W województwie lubuskim w 2016 r. funkcjonowało 52 spółdzielnie socjalne. Główną zasadą ich działalności było wypełnianie warunku osobistego świadczenia pracy przez ich członków. W wyniku trudności w pozyskiwaniu danych na temat ich funkcjonowania poniższa tabela nie zawiera pełnych danych dotyczących wielkości ich zatrudnienia.

Tabela 5. Charakterystyka spółdzielni socjalnych regionu lubuskiego

L.P.	POWIAT	NAZWA SPÓŁDZIELNI	PROFIL DZIAŁANIA	LICZBA ZATRUDNIONYCH
1.	Gorzowski	Spółdzielnia Socjalna „DLA ROZWOJU”	działalność usługowa	b.d.
2.	Krośnieński	Odrzańska Spółdzielnia Socjalna	druk ulotek, wizytówek, plakatów, drukowanie prac, bindowanie, laminowanie, czyszczenie i pranie dywanów, kanap, narożników, odśnieżanie posesji, chodników, opieka nad grobami, masaże i gimnastyka, sprząatanie i mycie okien	b.d.
3.	m. Gorzów Wlkp.	Spółdzielnia Socjalna „Kwazar”	projektowanie i wykonywanie ogrodów, usługi w zakresie wykończenia wnętrz, prace porządkowe, instalacja niektórych systemów komputerowych	b.d.
4.	m. Gorzów Wlkp.	Spółdzielnia Socjalna "Odkrywamy Lubuskie"	krajoznawstwo, turystyka, organizowanie wypraw samochodami terenowymi	7 – umowa o pracę, 2 – umowa zlecenie
5.	m. Gorzów Wlkp.	Spółdzielnia Socjalna "Warto Nad Wartą"	przygotowywanie posiłków, prace porządkowe, pomoc i opieka nad osobami starszymi oraz niepełnosprawnymi, organizacja transportu osób, prace administracyjno - biurowe	6 – umowa o pracę; 4 – umowa zlecenie
6.	m. Gorzów Wlkp.	Spółdzielnia Socjalna Zakład Wielobranżowy „PoMoc”	usługi porządkowe, remontowe i cateringowe	b.d.
7.	m. Gorzów Wlkp.	Spółdzielnia Socjalna Biuro Obsługi Administracyjnej „BOA”	usługi księgowo, kadrowe, administracyjne, monitoring projektów	b.d.

8.	m. Zielona Góra	Zielonogórska Integracyjna Spółdzielnia Socjalna	produkcja materiałów reklamowych oraz promocyjnych	b.d.
9.	m. Zielona Góra	Spółdzielnia Socjalna "Grono"	rękodzieło artystyczne, organizacja szkoleń z wykorzystaniem techniki decoupage, produkcja gadżetów reklamowych	b.d.
10.	m. Zielona Góra	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "Lubusz"	skup makulatury i surowców wtórnych w tym płyty CD/DVD, butelki typu PET folia	b.d.
11.	m. Zielona Góra	Spółdzielnia Socjalna Nadruk Zielona Góra	brak danych	9 osób
12.	m. Zielona Góra	Spółdzielnia Socjalna Naszelubuskie.pl	brak danych	b.d.
13.	m. Zielona Góra	Spółdzielnia Socjalna Zakład Rzemiosła Twórczego	brak danych	b.d.
14.	m. Zielona Góra	Spółdzielnia Socjalna ALBATROS	Zagospodarowanie terenów zielonych, sprzątanie budynków	b.d.
15.	m. Zielona Góra	Spółdzielnia Socjalna „Art Stone”	roboty budowlane, formowanie i wykańczanie kamienia	b.d.
16.	m. Zielona Góra	Spółdzielnia Socjalna „Art Stone”	roboty budowlane, formowanie i wykańczanie kamienia	b.d.
17.	m. Zielona Góra	Spółdzielnia Socjalna SNAPZ	działalność związana z produkcja filmów, nagrań, programów, fotograficzna, portale internetowe	b.d.
18.	Międzyrzecki	Spółdzielnia Socjalna "Nasz Sukces"	porządkowanie terenów zielonych, sprzątanie pomieszczeń biurowych	b.d.
19.	Międzyrzecki	Lutolska Spółdzielnia Socjalna "WINDA"		19 – umowa o pracę, 5 – umowa zlecenie
20.	Międzyrzecki	Spółdzielnia Socjalna "Twój Czas"	(zawieszono działalność)	b.d.
21.	Międzyrzecki	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „MAGMA”*	obsługa terenów zielonych, zajęcia dla dzieci, usługi opiekuńcze nad osobami starszymi	b.d.
22.	Międzyrzecki	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna WINDA-2	usług m.in. w zakresie wykoszeń i porządkowania terenów leśnych, pozyskiwanie drewna, prac w sektorze rolnym	1 – umowa o pracę, 2 – umowa zlecenie
23.	Międzyrzecki	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna „RAT” w Skwierzynie	deratyzacja, dezynfekcja, dezynsekcja, usługi budowlane, automaty do gier, strony www, bannery reklamowe, grafika	b.d.
24.	Nowosolski	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "EDEN"	catering dla szkół, usługi sprzątania	8 os. – umowa o pracę 4 os. – umowa zlecenie
25.	Nowosolski	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "PROGRESS"	pranie/czyszczenie tapicerki meblowej i samochodowej, pranie wykładzin i dywanów, pielęgnacja terenów zielonych, wykaszanie trawników, zimowe utrzymanie posesji, odśnieżanie, wypożyczalnia przyczepy transportowej, wypożyczanie sprzętu fryzjerskiego	b.d.
26.	Nowosolski	Kożuchowska Spółdzielnia Socjalna	usługi gastronomiczne i sprzątania, obsługa zieleni	b.d.
27.	Nowosolski	Spółdzielnia Socjalna VINX		b.d.

28.	Nowosolski	Spółdzielnia socjalna „Pracownia Radości Kukułka”	opieka, działania rozwojowe, warsztaty twórcze oraz wsparcie socjoterapeutyczne dla dzieci	b.d.
29.	Strzelecko-drezdenecki	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "Rozwój"	sprzątanie specjalistyczne, mycie taboru szynowego, porządkowanie terenów zielonych, usługi poligraficzne	b.d.
30.	Strzelecko-drezdenecki	Spółdzielnia Socjalna Aktywni	brak danych	b.d.
31.	Świebodziński	Świebodzińska Spółdzielnia Socjalna "Samaria"	usługi stolarskie	b.d.
32.	Zielonogórski	Spółdzielnia Socjalna Alternatywa	b.d.	b.d.
33.	Zielonogórski	Spółdzielnia Socjalna "Promyk"	usługi porządkowe, porządkowanie terenów zielonych	2 – umowa o pracę
34.	Zielonogórski	Spółdzielnia Socjalna „PIONIER”	usługi gastronomiczne	b.d.
35.	Zielonogórski	Spółdzielnia Socjalna „MIĘTOWY KRÓLIK ART STUDIO”	rękodzieło artystyczne	6
36.	Zielonogórski	Lubuska Integracyjna Spółdzielnia Socjalna	renowacje, remonty, roboty budowlane, modernizacja budowli	b.d.
37.	Zielonogórski	Spółdzielnia Socjalna Nasze Zaodrze	usługi gastronomiczne (stołówka szkolna), usługi budowlane, melioracyjne; agencja pocztowa; usługi opiekuńcze – opieka nad os. starszymi; zajęcia pozalekcyjne z dziećmi i inne pozaszkolne formy zajęć	9
38.	Żagański	Wielobranżowa Spółdzielnia Socjalna "LIDER"	punkt obsługi śmieci segregowanych, usługi gastronomiczne	b.d.
39.	Żagański	Spółdzielnia Socjalna „PRACUJEMY NA SIEBIE”	usługi komunalne	b.d.
40.	Żagański	Nadbobrzańska Spółdzielnia Socjalna	obsługa zieleni	b.d.
41.	Żagański	Spółdzielnia Socjalna „POMOC”	rehabilitacja osób starszych	b.d.
42.	Żagański	Spółdzielnia Socjalna Silvanus	usługi w zakresie utrzymania czystości – zarówno obiektów, jak i terenów przyległych, czyszczenie nagrobków, usuwanie graffiti oraz pranie tapicerki samochodowej przy pomocy mobilnej myjni parowej	6 – umowa o pracę, 2 – umowa zlecenie
43.	Żagański	Spółdzielnia Socjalna „PLUS”	usługi reklamowe, opieka nad dziećmi, usługi utrzymania czystości	b.d.
44.	Żarski	Spółdzielnia socjalna „Razem do sukcesu”	usługi budowlane	7
45.	Żarski	Spółdzielnia Socjalna "Atena"	porządkowanie terenów zielonych, koszenie trawników, przycinanie żywopłotów, sadzenie drzewek, grabienie liści, sprzątanie pomieszczeń biurowych, sprzątanie mieszkań, opieka na grobami	b.d.
46.	Żarski	Żarska Spółdzielnia Socjalna	szkolenia z zakresu ekonomii społecznej, przedsiębiorstw społecznych, spółdzielni socjalnych, reklama wizualna (szyldy, napisy, banery), mała poligrafia (wizytówki, plakaty i wydawnictwa w małych nakładach), usługi hydrauliczne	b.d.

47.	Żarski	Łużycka Spółdzielnia Socjalna	prowadzenie pensjonatu dla zwierząt, adopcje psów, szkolenie psów, transport sanitarny	b.d.
48.	Żarski	Lubuska Spółdzielnia Socjalna "SZANSA"	usługi ogrodnicze	b.d.
49.	Żarski	Żarska Spółdzielnia Socjalna „BIS”	prowadzenie herbaciarni w Żarach ul. Rynek 26, mobilnego zakładu gastronomicznego, noclegowni dla bezdomnych	b.d.
50.	Żarski	Spółdzielnia Socjalna „WORK GROUP”	działa na obszarze outsourcingu sprzedaży, magazynowania i call center	4 – umowa o pracę, 5 – umowa zlecenie
51.	Żarski	Spółdzielnia Socjalna „LOGSERVICE”	działalność m. in. naprawa i konserwacja maszyn, roboty budowlane, sprzedaż detaliczna, reklama, działalność centrów telefonicznych	b.d.
52.	Żarski	Spółdzielnia Socjalna SORAVIA ARTIS	brak danych	b.d.

Źródło: opracowanie własne.

3.2. Podmioty działające w sferze pożytku publicznego

Podmioty działające w sferze pożytku publicznego stają się podmiotami ekonomii społecznej używając w swoich działaniach dla realizacji celów instrumentów ekonomicznych. Należą do nich przedsiębiorstwa prowadzone w ramach stowarzyszeń i fundacji, czy spółek non profit oraz lokalne grupy działania.

Organizacje pozarządowe

W województwie lubuskim w roku 2014⁶ funkcjonowało 3284 zarejestrowanych fundacji i stowarzyszeń. Dało to 32 organizacje na 10 tys. mieszkańców i jest to szósty wynik w Polsce. Wśród nich najczęstsze relacje z JST miały organizacje z branży „sport, turystyka, rekreacja, hobby” (49%) oraz zajmujące się rozwojem lokalnym (48%) i pomocą społeczną (42%). Powiązania te dotyczyły pozyskiwania środków na działalność (48% organizacji mówiło o pozyskiwaniu w ten sposób funduszy na działalność), świadczenia usług dla JST, wspólnie podejmowanych działań na rzecz społeczności lokalnych.

Współpraca z JST województwa lubuskiego oceniona została przez badane organizacje społeczne na 6,55 (w skali od 1 do 10) i była to najniższa ocena w kraju. Jest ona silnie dodatnio skorelowana z uczestnictwem badanych w konsultacjach społecznych organizowanych przez samorząd. W województwie lubuskim uczestnictwo w tego typu przedsięwzięciach deklarowało 38% fundacji i stowarzyszeń.

⁶ Najnowsze dane dotyczące III sektora pochodzą z 2014 i 2015 r. Prezentowane informacje pochodzą z bazy danych Klon/Jawor. Źródło: http://fakty.ngo.pl/files/wiadomosci.ngo.pl/public/civicedia/Raport_Klon_Kondycja_2015.pdf oraz z raportu *Kondycja sektora organizacji pozarządowych w Polsce 2015. Raport z badań*, Klon /Jawor Warszawa 2016.

Lubuskie fundacje i stowarzyszenia zaliczają się do kategorii najslabszych w obszarze finansów i personelu. 50% z nich opiera się wyłącznie na pracy społecznej i jest to czwarty tak wysoki wynik w Polsce. Posiadanie pracowników etatowych deklaruje 28% organizacji przy czym zespół stałych, regularnych pracowników stanowią w nich przeciętnie trzy osoby. Niewystarczające zasoby kadrowe uzupełniane są wolontariuszami. Z ich wsparcia korzysta 60% fundacji i stowarzyszeń.

Lubuskie fundacje i stowarzyszenia to organizacje o lokalnej skali działania, szczególnie w przypadku organizacji funkcjonujących na terenach wiejskich (56% organizacji). Utrzymują się z dotacji od samorządów (48% - piąte miejsce w kraju) oraz z kooperacji z biznesem (57% - dziewiąte miejsce w kraju). Współpraca z biznesem nie ma jednak charakteru regularnego i trwałego (tego typu powiązania w Polsce występują głównie w miastach powyżej 200 tys. mieszkańców). Budżet co trzeciej (38%) organizacji (fundacji i stowarzyszenia) nie przekraczał rocznie 10 tys. zł. W województwie lubuskim funkcjonuje też najmniej organizacji bogatych, posiadających budżet powyżej 100 tys. zł rocznie. W badanym okresie stanowiły one 19% ogółu.

Lokalne Grupy Działania

Lokalne grupy działania to rodzaj partnerstw terytorialnych tworzonych zwykle na obszarach wiejskich w celu przygotowania lokalnych strategii rozwoju. Zrzeszają przedstawicieli organizacji (z sektorów publiczny, prywatny, pozarządowy) oraz mieszkańców zainteresowanych pracą na rzecz rozwoju reprezentowanych przez nich społeczności lokalnych. W województwie lubuskim powołano osiem takich grup. Wśród nich dla dwóch, podstawową formą prawną są fundacje. W pozostałych przypadkach LGD działają w oparciu o stowarzyszenia.

Tabela 6. Prezentacja Lokalnych Grup Działania w województwie lubuskim

NAZWA	TEREN DZIAŁANIA
Fundacja Porozumienie Wzgórz Dalkowskich, Nowe Miasteczko	<i>Woj. lubuskie:</i> powiat nowosolski (gminy Nowe Miasteczko, Bytom Odrzański, Kożuchów), powiat żagański (gminy Szprotawa, Brzeźnica, Niegosławice). <i>Woj. dolnośląskie:</i> powiat polkowicki (gminy Polkowice, Gaworzycy, Radwanice, Grębocice), powiat glogowski (gminy Żukowice, Jerzmanowice).
Fundacja Zielonej Doliny Odry i Warty, Górczyca	<i>Woj. lubuskie:</i> powiat słubicki (gminy Słubice, Górczyca, Rzepin, Cybinka), powiat sulęciński, (gmina Sońsk), powiat gorzowski, (gmina Witnica).
Lokalna Grupa Działania Grupa Łużycka, Lubsko	<i>Woj. lubuskie:</i> powiat żarski (gminy Brody, Tuplice, Lubsko, Jasień, Lipinki Łużyckie, Trzebiel, Łęknica), powiat krośnieński (gmina Gubin).
Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych Lokalna Grupa Działania Powiatu Krośnieńskiego Zielone Światło, Krosno Odrzańskie	<i>Woj. lubuskie:</i> powiat krośnieński (gminy Krosno Odrzańskie, Bytnica, Maszewo).
Stowarzyszenie Kraina Lasów i Jezior- Lokalna Grupa Działania, Siedlisko	<i>Woj. lubuskie:</i> powiat nowosolski (gminy Nowa Sól, Siedlisko, Otyń), powiat

	wschowski (gminy Wschowa, Sława, Szlichtyngowa). Woj. dolnośląskie, powiat głogowski (gmina Kotła).
Stowarzyszenie „Kraina Szlaków Turystycznych – Lokalna Grupa Działania”, Sulęcín	Woj. lubuskie: powiat sulęciński (gminy Krzeszyce, Lubniewice, Sulęcín, Torzym), powiat gorzowski (gminy Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn, Santok), powiat świebodziński (gminy Łagów, Ośno Lubuskie).
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Bory Dolnośląskie, Iłowa	Woj. lubuskie: powiat żagański (gminy Żagań, Iłowa, Gozdnicza, Wymiarki, Małomice), powiat żarski (gmina Żary, Przewóz). Woj. dolnośląskie: powiat zgorzelecki (gmina Pieńsk), powiat bolesławiecki (gmina Węgliniec, Osiecznica).
Stowarzyszenie „LGD Działaj z Nami”, Świebodzin	Woj. lubuskie: powiat świebodziński (gminy Lubrza, Skąpe, Szczaniec, Świebodzin).
Stowarzyszenie – Lokalna Grupa Działania Między Odrą a Bobrem, Zabór	Woj. lubuskie: powiat krośnieński (gminy Bobrowice, Dąbie), powiat zielonogórski (gminy Bojadła, Czerwieńsk, Nowogród Bobrzański, Sulechów, Świdnica, Trzebiechów, Zabór, Zielona Góra), powiat nowosolski (gmina Kolsko).
Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania regionu Kozła, Kargowa	Woj. lubuskie: powiat zielonogórski (gminy Babimost, Kargowa), powiat międzyrzecki (gmina Trzciel), powiat wolsztyński (gmina Siedlce), powiat świebodziński (gmina Zbąszynek). Woj. wielkopolskie: powiat nowotomyski (gmina Zbąszyń).

Źródło: opracowanie własne.

4. Realizacja wskaźników LPRES

W ramach Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej są realizowane cztery cele szczegółowe.

Należą do nich:

1. Zwiększanie świadomości i partycypacji społeczności lokalnych w rozwoju ES,
2. Zwiększanie udziału podmiotów ES w realizacji regionalnych i lokalnych polityk publicznych,
3. Wzrost aktywności zawodowej poprzez system integracji, reintegracji zawodowej i społecznej,
4. Budowa zintegrowanego systemu wsparcia rozwoju ES.

Przypisanych im zostało sześć priorytetów mierzonych realizacją 50 wskaźników. W roku 2016 zaprzestano pomiaru dwóch z nich. Zmiany dotyczą priorytetów: nr 5. Koordynacja i instytucjonalizacja ekonomii społecznej, wskaźnik: liczba wypracowanych koncepcji projektów systemowych w ramach RPO oraz nr 6. Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej, wskaźnik: liczba miejsc pracy utworzonych w PS do 2020 roku zgodna z zapisami Regionalnego Programu Operacyjnego Lubuskie 2020. Powodem tej decyzji była zmiana wytycznych KPRES. 19 wskaźników jest tożsamy z KPRES. Poniższa tabela przedstawia powiązania pomiędzy celami, priorytetami i przypisanymi im wskaźnikami do realizacji.

Tabela 7. Charakterystyka elementów monitoringu LPRES

CEL SZCZEGÓŁOWY	PRIORYTET	LICZBA WSKAŹNIKÓW
Zwiększanie świadomości i partycypacji społeczności lokalnych w rozwoju ES	Promocja ekonomii społecznej jako narzędzia zmian społeczno-gospodarczych	5
	Edukacja dla ekonomii społecznej	7

Zwiększanie udziału podmiotów ES w realizacji regionalnych i lokalnych polityk publicznych	Partnerstwo na rzecz zadań i usług publicznych	7
Wzrost aktywności zawodowej poprzez system integracji, reintegracji zawodowej i społecznej	Rozwój zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej	5
Budowa zintegrowanego systemu wsparcia rozwoju ES	Koordinacja i instytucjonalizacja ekonomii społecznej	10
	Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej	14
Ogółem		48

Źródło: opracowanie własne.

Zgodnie z zastosowaną w monitoringu zasadą gromadzenia danych, rok 2015 jest punktem wyjścia dla oceny stanu realizacji Programu. Stanowi źródło odniesień dla analizy danych z roku 2016. Wszystkie informacje (w tekście raportu i załączniku nr 1) o wzroście bądź spadku realizacji odnoszą się porównawczo do niego jako rocznika bazowego.

Pomiarem objęto 48 wskaźników. Dla trzech z nich nie wygenerowano danych, dla sześciu kolejnych dane pochodzą tylko od części organizacji odpowiedzialnych za realizację wskaźnika (OWES Zielona Góra i LOWES). Przyczyną tego są problemy w pozyskiwaniu informacji (część z wskaźników nigdy wcześniej nie była mierzona) oraz brak chęci uczestniczenia w badaniach prowadzonych przez ROPS. Część wskaźników zaprezentowano w liczbach a nie w odsetkach, ponieważ nie jest znana wielkość ich populacji generalnej (liczba bazowa). Wykaz wskaźników sprawiających największe problemy w pozyskiwaniu danych prezentuje tabela nr 8.

Tabela 8. Wykaz wskaźników niezmiernych w podziale na cele i priorytety LPRES

CEL SZCZEGÓŁOWY	PRIORYTET	WSKAŹNIK
Zwiększanie świadomości i partycypacji społeczności lokalnych w rozwoju ES	Edukacja dla ekonomii społecznej	Odsetek młodych osób uczęszczających do ochotniczych Hufców Pracy, które zapoznały się tematyką przedsiębiorczości społecznej
Zwiększanie udziału podmiotów ES w realizacji regionalnych i lokalnych polityk publicznych	Partnerstwo na rzecz zadań i usług publicznych	Odsetek JST w woj. lubuskim stosujących społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne z uwzględnieniem instrumentów prozatrudnieniowych
Wzrost aktywności zawodowej poprzez system integracji, reintegracji zawodowej i społecznej	Rozwój zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej	-
Budowa zintegrowanego systemu wsparcia rozwoju ES	Koordinacja i instytucjonalizacja ekonomii społecznej	-
	Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej	Liczba PES/PS, które skorzystały z funduszu poręczeniowego w ramach Krajowego Funduszu przedsiębiorczości społecznej
Ogółem		4

Wśród wskaźników objętych analizą, dwanaście wykazuje pozytywne przekroczenia oczekiwanych rezultatów dla roku 2016. Ich prezentację zawiera poniższa tabela.

Tabela 9. Wskaźniki wykazujące pozytywne przekroczenia oczekiwanych rezultatów

WSKAŹNIK	OSIĄGNIĘTE REZULTATY W 2016 ROKU	REZULTATY ZAPLANOWANE NA ROK 2016
Odsetek JST w woj. lubuskim, które realizują inicjatywy lokalne	18%	15%
Odsetek gmin w woj. lubuskim realizujących projekty aktywności lokalnej	17%	10%
Liczba partnerstw/klastrów w woj. lubuskim z udziałem PES/PS	7	1
Odsetek LGD w woj. lubuskim, których członkiem jest min. 1 PES/PS	100%	10%
Odsetek LGD, które uwzględniły w swoich strategiach i działaniach zagadnienia ekonomii społecznej	10%	5%
Odsetek powiatowych urzędów pracy, które zabezpieczają środki finansowe na ekonomię społeczną z Funduszu Pracy i środków PFRON	42%	30%
Liczba wydarzeń regionalnych dot. ekonomii społecznej tj. targi, fora, konferencje	5	1
Liczba wojewódzkich kampanii promujących zagadnienia ekonomii społecznej	3	1
Liczba partnerstw, w które zaangażowane są ośrodki wsparcia ekonomii społecznej	4	2
Liczba projektów wygenerowanych w ramach partnerstw animowanych przez OWES	6	2
Liczba nowych PES założonych w wyniku działalności OWES	8	4
liczba PES/PS, które skorzystały z funduszu pożyczkowego w ramach Krajowego Funduszu przedsiębiorczości społecznej	8	1

Źródło: opracowanie własne.

Brak przekroczeń wymaganego progu wykazało 14 wskaźników. Wśród nich występują takie, których realizację rozpoczęto, jednak nie osiągnęła ona programowanego rezultatu (4 wskaźniki). Pozostałe osiągnęły wartość zero (10 wskaźników) co oznacza, że w 2015 roku nie rozwijano obszarów ekonomii społecznej z nimi związanych. Wykaz najrzadziej reprezentowanych w działaniach priorytetów i wskaźników zawiera poniższe tabele.

Tabela 10. Wykaz priorytetów najrzadziej realizowanych

Priorytet	Liczba wskaźników nierealizowanych
Promocja ekonomii społecznej jako narzędzia zmian społeczno-gospodarczych	0
Edukacja dla ekonomii społecznej	3
Partnerstwo na rzecz zadań i usług publicznych	1
Rozwój zatrudnienia w sektorze ekonomii społecznej	0
Koordinacja i instytucjonalizacja ekonomii społecznej	1
Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej	5
Ogółem	15

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 10. Wykaz wskaźników nierealizowanych w roku 2016

L.p.	Wskaźniki nierealizowane w LPRES w 2016 roku
1.	Odsetek szkół wyższych w woj. lubuskim, w których przeszkolono nauczycieli akademickich i studentów w zakresie ekonomii społecznej
2.	Liczba konkursów promujących inicjatywy młodzieżowe w zakresie ekonomii społecznej
3.	Liczba osób w woj. lubuskim, które podniosły swoje kwalifikacje w ramach studiów podyplomowych z zakresu ekonomii społecznej, rozwoju lokalnego i rewitalizacji społecznej
4.	Odsetek JST w woj. lubuskim stosujących klauzule społeczne
5.	Aktywność przedstawicieli Zrzeszenia i Konwentu w podejmowaniu działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej
6.	Odsetek PES założony w wyniku działania OWES, które po roku czasu posiadają dodatni wynik finansowy
7.	Liczba PES, w których wdrożono Program restrukturyzacji
8.	Liczba NGO działających dłużej niż rok, które w wyniku działania OWES zaczęły prowadzić działalność gospodarczą
9.	Liczba PS, które powstały w wyniku działalności OWES
10.	Liczba miejsc pracy powstałych do 2020 roku w PES/PS w wyniku udzielonych dofinansowań, a utrzymujących się dłużej niż rok

Szczegółowe dane dotyczące realizacji wskaźników LPRES zamieszczono w załączniku nr 1: Tabela realizacji wskaźników LPRES.

5. Wnioski i rekomendacje

Przedmiotem prowadzonego monitoringu jest realizacja wytycznych Lubuskiego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2015-2020. Jego głównym celem jest ocena wykonania zaplanowanych działań i identyfikacja ewentualnych problemów ograniczających efektywność lub uniemożliwiających realizację planów. Podjęte prace miały służyć ocenie skuteczności metod działania dla realizacji LPRES w roku 2016. Badaniem objęto działania prowadzone przez instytucje wsparcia ES na rzecz jej rozwoju w woj. lubuskim.

Zakres tematyczny prowadzonych analiz wytyczał wykaz przyjętych do realizacji wskaźników LPRES. Do ich opisu wykorzystano metody ilościowe i jakościowe. Były to:

- analiza danych zastanych (*desk research*),
- ankiety: internetowa i telefoniczna,
- wywiady telefoniczne z instytucjami wsparcia ES i podmiotami ES.

W badaniu uczestniczyły podmioty odpowiedzialne za realizację wytycznych Programu, tj. ośrodki wsparcia ekonomii społecznej, ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie, powiatowe urzędy pracy, lokalne grupy działania, Rada Programowa Partnerstwa na rzecz ekonomii społecznej województwa lubuskiego, spółdzielnie socjalne, organizacje non-profit. Ważnym elementem prowadzonych analiz było wykorzystanie bieżących sprawozdań Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Zielonej Górze. Dla opisu sytuacji PES wykorzystano również dane pochodzące z Departamentu EFS Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, prace badawcze Stowarzyszenia Klon/Jawor, prace służb statystycznych.

Poniższa tabela przedstawia zbiorcze dane z zakresu działalności w obszarze ES w województwie lubuskim. Zawarto w niej informacje o liczbie podmiotów ES, ich pracownikach i osobach objętych wsparciem w podziale na powiaty. Prezentowane zestawienie zawiera informacje o wszystkich podmiotach ES działających na terenie województwa lubuskiego, o których funkcjonowaniu udało się pozyskać dane liczbowe w poszukiwanych kategoriach. Informacje o brakujących danych można znaleźć w tabelach nr 2-5. Ogółem w ramach prac badanych PES wsparciem objęto 1741 osób (tj. o 319 więcej w stosunku do roku 2015 i przy niższym progu realizacji badań). Najwięcej z nich pochodzi z powiatu m. Gorzów Wlkp. (375 osób) oraz z powiatów zielonogórskiego (275 osób), strzelecko-drezdeneckiego (249 osób) i gorzowskiego (203 osoby). Najwięcej podmiotów ekonomii społecznej działa w powiatach żarskim – 14 i mieście Zielona Góra – 14. Najmniej badanych PES znajduje się w powiatach: słubickim (3); sulęcińskim (2); świebodzińskim (4). Ogólna liczba zatrudnionych w podmiotach reintegracyjnych to 303 osoby.

Tabela 10. Charakterystyka stanu ES w podziale na powiaty

POWIAT	LICZBA CIS	LICZBA KIS	LICZBA WTZ	SS**	LICZBA OBJĘTYCH WSPARCIEM	LICZBA ZATRUDNIONYCH	LICZBA BEZROBOTNYCH ZAREJESTROWANYCH*
Gorzowski	4	3	2	1	203	24	2002
Krośnieński	0	3	2	1	41	17	2933
m. Gorzów Wielkopolski	3	0	2	5	375	44	2918
m. Zielona Góra	1	0	3	10	160	22	4003
Międzyrzecki	2	2	1	6	87	23	3295
Nowosolski	0	1	1	5	50	18	5058
Słubicki	1	1	1	0	80	16	989

Strzelecko - drezdenecki	5	1	1	2	249	42	3104
Sulęciński	0	2	1	0	45	19	1336
Świebodziński	1	1	1	1	41	19	2143
Wschowski	1	0	1	0	b.d.	b.d.	1605
Zielonogórski	0	1	0	6	275	5	2893
Żagański	1	2	1	6	76	34	3846
Żarski	2	2	2	9	59	20	3223
Ogółem	21	19	19	52	1741	303	39348

Źródło: opracowanie własne.

* dane GUS z września 2016 roku, źródło: zielonagora.stat.gov.pl

** skrót: spółdzielnie socjalne

Na podstawie zebranego materiału sformułowano pięć głównych wniosków i dołączono do nich rekomendacje. Treść rekomendacji jest zbieżna z zaprezentowanymi w raporcie z monitoringu z roku 2015, który stanowi załącznik do poniższego dokumentu. Jest to wynikiem występowania podobnych barier w rozwoju ekonomii społecznej w woj. lubuskim w roku 2016. Wśród utrzymanych rekomendacji nie występuje jedna „opracowanie informatora wyznaczającego ścieżki reintegracji w woj. lubuskim”, ponieważ została zrealizowana. W roku 2016, w odpowiedzi na nią, opracowano i wydano broszurę nt rekomendowanych ścieżek reintegracji pt. *INFORMATOR. Ścieżki reintegracji społeczno – zawodowej w województwie lubuskim*.

I. Ograniczona skuteczność działań reintegracyjnych podmiotów ekonomii społecznej oraz ich nierównomierne rozmieszczenie

W 2016 roku w województwie lubuskim w porównaniu z rokiem 2015 mocno wzrosła liczba podmiotów reintegracyjnych. Obecnie jest ich 59 w porównaniu do 48 podmiotów z roku 2015. Większość z nich (z wyłączeniem miast na prawach powiatów oraz powiatów gorzowskiego i zielonogórskiego) charakteryzuje się małą liczbą podopiecznych i nierównomiernym rozmieszczeniem na terenie województwa. W obszarze województwa występują powiaty skupiające dziesięć i więcej PES reintegracyjnych np. powiaty żarski i zielonogórski oraz takie, które nie posiadają KIS i/lub CIS np. powiaty nowosolski, sulęciński, zielonogórski i wschowski. Na terenach niektórych z nich powstaje też bardzo mała liczba spółdzielni socjalnych. Powoduje to występowanie obszarów o ograniczonych możliwościach wsparcia osób wykluczonych, prowadząc do nierównomiernego rozwoju społecznego. Ponadto badane podmioty reintegracyjne są organizacjami młodymi, co oddziałuje na ich niewielką skuteczność w pracy na rzecz wykluczonych społecznie – 11 z nich powstało w 2015 roku, a 11 w roku 2016.

REKOMENDACJE:

- **Monitoring centrów integracji społecznej.** Prowadzenie monitoringu CIS jest niezbędnym instrumentem zarządzania procesem reintegracji. Należy podjąć działania na rzecz przeprowadzenia dodatkowej diagnozy potrzeb reintegracyjnych gmin i powiatów w celu inicjowania powstawania CIS w obszarach o największym zapotrzebowaniu na usługi CIS i największej liczbie osób bezrobotnych.
- **Diagnoza zapotrzebowania na usługi reintegracyjne.** Skuteczność podejmowanych działań reintegracyjnych jest wynikiem dopasowania usług reintegracyjnych do potrzeb społeczności lokalnych. Niezbędne jest przeprowadzenie dogłębnej diagnozy potrzeb i określenie wielkości zapotrzebowania na rodzaje usług świadczonych przez podmioty reintegracyjne w celu nadania im spójności i kompleksowości, a poprzez to zwiększenia efektywności wsparcia osób wykluczonych społecznie.
- **Opracowanie systemu certyfikacji podmiotów reintegracyjnych.** Efektywność procesu reintegracji zależy od standaryzacji usług wsparcia społecznego podejmowanych w jego ramach. Niezbędne jest wypracowanie koncepcji certyfikacji/standaryzacji działania podmiotów reintegracyjnych oraz świadczonych poprzez nie usług w celu usprawnienia ich wzajemnej współpracy (opracowanie systemu technicznych procedur) oraz zapewnienie podobnej jakości usług we wszystkich certyfikowanych podmiotach.
- **Budowanie platformy współpracy.** Dla sprawnie działającego systemu wsparcia społecznego niezbędne jest współdziałanie podmiotów reintegracyjnych w celu wymiany doświadczeń, wymiany dobrych praktyk, podejmowania wspólnych przedsięwzięć na rzecz podnoszenia jakości świadczonych usług, określania ich deficytów oraz podejmowania działań na rzecz ich równomiernego rozłożenia. Aby osiągnąć te cele należy rozpocząć prace nad sieciowaniem CIS oraz budowaniem dla nich platformy współpracy.

II. Niewystarczająca liczba i słaba kondycja podmiotów ekonomii społecznej

Wg danych KRS w województwie lubuskim w maju 2016 roku funkcjonowało 59 spółdzielni socjalnych i jest to jedna z najniższych liczb w kraju (13 pozycja w Polsce). Wśród rzeczywiście działających znaleziono 52 (w tym jedna jest w likwidacji). Ich najczęstszymi profilami działania były obsługa terenów zielonych, usługi porządkowe, usługi gastronomiczne, mała poligrafia. Podstawowym problemem działalności PS jest osiągnięcie i utrzymanie wysokiej pozycji rynkowej. Zgodnie z ustaleniami badań nad programowaniem ES w powiatach i gminach w najbliższych latach, w dalszym ciągu będzie kładziony

nacisk na tworzenie kolejnych podmiotów reintegracyjnych, przy niewielkim wsparciu powstawania spółdzielni socjalnych. Ważnym problemem monitoringu jest także pozyskiwanie pełnych danych nt. działalności spółdzielni socjalnych w województwie lubuskim. Spółdzielnie socjalne obok KIS to podmioty najrzadziej uczestniczące w badaniach i odpowiadające na ankiety.

Wśród organizacji działających w sferze pożytku publicznego największą część stanowią stowarzyszenia i fundacje. Są to organizacje małe, zatrudniające przeciętnie trzy osoby. 50% opiera się wyłącznie na pracy społecznej. Charakteryzują się one lokalną skalą działania, szczególnie w przypadku organizacji funkcjonujących na terenach wiejskich (56% stowarzyszeń i fundacji).

REKOMENDACJE:

- **Monitoring działalności spółdzielni socjalnych.** Spółdzielnie socjalne są ważnym elementem rozwoju ekonomii społecznej w wymiarze lokalnym. Dla wzmocnienia roli spółdzielni socjalnych w realizacji potrzeb społecznych oraz wsparcia ich rozwoju niezbędne jest przeprowadzenie monitoringu ich funkcjonowania oraz opracowanie planu działań na rzecz zwiększenia ich zaangażowania w realizację zadań na lokalnych rynkach.
- **Organizacja Lubuskiego Forum Społecznego.** Dla właściwej koordynacji rozwoju ekonomii społecznej w rejonie województwa lubuskiego niezbędne jest powołanie Lubuskiego Forum Społecznego. Forum ma być podstawą wymiany informacji na temat potrzeb, wyzwań, potencjałów i oczekiwanych kierunków rozwoju ekonomii społecznej. Udział w Forum umożliwi podejmowanie wspólnych inicjatyw realizowanych w partnerstwach/konsorcjach, wymianę i przepływ inf. dot. PS/PES, możliwość wspólnego podejmowania zadań, wspólnego tworzenia inicjatyw.

III. Rzadkie wykorzystywanie instrumentów ekonomii społecznej na rzecz wyprowadzania z kryzysu rodzin i społeczności lokalnych

W roku 2016 w dalszym ciągu rzadko wykorzystywany był potencjał sektora ES przez jednostki samorządu terytorialnego. Okazjonalnie stosowano też rozwiązania z zakresu zamówień społecznie odpowiedzialnych. W ogóle nie stosowano w zamówieniach klauzul społecznych. Wśród powiatowych urzędów pracy, tylko PUP w Żaganiu zawarł umowę z Lutolską Spółdzielnią Socjalną WINDA w wyniku otwartego konkursu ofert na realizację zadania publicznego w formie powierzenia działań, w zakresie integracji społecznej osób bezrobotnych. Zlecenie zadań podmiotom ekonomii społecznej w trybie konkursowym przeprowadzono w 13 gminach i 4 powiatach. Do gmin najbardziej aktywnych w tej sferze

należały Nowa Sól, Łęknica, Szprotawa. Wśród JOPS tego typu działania podjęło 8 organizacji (7 OPS i 1 PCPR) i była to najmniej zaawansowana forma współpracy w obszarze ekonomii społecznej w tych instytucjach. Wśród zlecanych zadań dominowały trzy typy: (1) dożywianie dzieci i młodzieży, (2) usługi opiekuńcze oraz (3) usługi porządkowe. Odbiorcami zleceń były dwa rodzaje podmiotów: CIS i spółdzielnie socjalne. Inicjatywy lokalne zorganizowało 10 gmin i 7 powiatów. Były to najczęściej zadania związane z wsparciem i upowszechnianiem sportu (zajęcia sportowe dla dzieci i młodzieży, spartakiady, siłownie zewnętrzne), rewitalizacją skwerów i placów zabaw dla dzieci oraz w zakresie integracji społecznej (dzień seniora, śniadania wielkanocne, plenery i konkursy artystyczne). Do najbardziej aktywnych w tym obszarze należały gmina Lubniewice i powiat Gorzów Wielkopolski. Projekty aktywności lokalnej przeprowadziło 14 gmin. Dotyczyły one przekazywania sal i terenów gmin dla organizacji przedsięwzięć z zakresu integracji społecznej, sportu i rekreacji, dbałości o rozwój kultury oraz współorganizacji przedsięwzięć.

Ponadto w badaniach ogólnopolskich obecna współpraca podmiotów działających w sferze pożytku publicznego z lubuskimi JST jest oceniana negatywnie. Wg Stowarzyszenia Klon/Jawor badane PES oceniły ją na 6,55 (w skali od 1 do 10) i jest to najniższa ocena w kraju.

Badanie nt. oczekiwań w związku z procedurą certyfikacji PES⁷ wykazało, że wśród barier rozwoju PES zgłaszanych przez przedsiębiorców społecznych na pierwszym miejscu występowały utrudnienia w tworzeniu sieci współpracy z JST oraz przedstawicielami biznesu. Przedsiębiorcy nie oczekiwali wsparcia finansowego. Ich priorytetem była możliwość wykorzystania akcji promocyjnych dla informowania o działalności PES i ich produktach/usługach oraz otrzymanie możliwości i dobrych warunków realizacji usług społecznych.

REKOMENDACJE:

- **Edukacja na rzecz stosowania zamówień społecznie odpowiedzialnych.** Jednym z ważnych narzędzi ekonomii społecznej jest wykorzystywanie w przez JST zamówień społecznie odpowiedzialnych. Niezbędne jest podejmowanie działań edukacyjnych kierowanych do przedstawicieli samorządów na rzecz wykorzystywania tych instrumentów ekonomii społecznej w realizacji zadań JST. Dodatkowo istotne jest także opracowanie koncepcji rozwoju zamówień społecznie odpowiedzialnych, zawierających rozwiązania prawne oraz katalog zapisów gotowych do zastosowania, ułatwiających i usprawniających ich wykorzystanie oraz budowanie „pozytywnego” klimatu wokół współpracy pomiędzy PES a JST, np. w ramach

⁷Certyfikacja podmiotów ekonomii społecznej. Analiza procedury certyfikacji znakiem jakości „Produkt prospołeczny”, projekt badawczy zrealizowany przez ROPS Zielona Góra, 2016.

promowania wspólnych działań, inicjatyw oraz dobrych praktyk. Należy również dołożyć wszelkich starań do umocnienia potencjału lokalnych PES/PS z myślą o realizacji przez nie zadań w ramach usług publicznych.

- **Edukacja na rzecz włączania zapisów wykorzystujących narzędzia ES w dokumenty strategiczne gmin i powiatów.** Jednym z podstawowych warunków dla zwiększenia wykorzystywania narzędzi z obszaru ekonomii społecznej dla rozwoju lokalnego jest włączanie zapisów z nią związanych w dokumenty strategiczne regionu (strategie rozwoju gmin i powiatów, gminne i powiatowe strategie rozwiązywania problemów społecznych, programy współpracy z organizacjami społecznymi, lokalne programy rewitalizacji). Należy podejmować działania adresowane do JST służące podniesieniu wiedzy z zakresu pozytywnych skutków wykorzystywania potencjału podmiotów i narzędzi ekonomii społecznej w sterowaniu rozwojem lokalnym.

IV. Niewystarczający stopień realizacji wskaźników LPRES

Prowadzony monitoring LPRES wykazał poprawę stopnia realizacji wskaźników w stosunku do roku 2015. Wśród wskaźników objętych analizą dwanaście (10 w roku 2015) wykazuje pozytywne przekroczenia oczekiwanych rezultatów. Dotyczą one: (1) działań na rzecz zwiększania aktywności obywatelskiej (2) działań promocyjnych i zwiększających świadomość potencjału ES, (3) tworzenia warunków do rozwoju otoczenia PES (klastry i partnerstwa dedykowane PES, zabezpieczanie środków na ich działalność), (4) zakładania nowych PES. Pozostałe wykazują negatywne odchylenia w realizacji prognozy na rok 2016 (14 wskaźników), w tym 10 osiągnęło wartość zero. Zadania, które realizowano w najmniejszym zakresie podobnie jak w roku 2015 należą do następujących priorytetów: (1) Edukacja dla ekonomii społecznej, (2) Infrastruktura wsparcia ekonomii społecznej.

Ponadto monitoring LPRES wykazał zwiększone (w porównaniu do roku 2015) problemy z dostępem do danych i możliwościami ich agregacji. Dla trzech wskaźników nie wygenerowano danych (w roku 2015 – 14). Szczególne trudności w porównaniu z rokiem ubiegłym przyniosło jednak pozyskiwanie informacji od spółdzielni socjalnych, KIS, WTZ, JST, OPS i PCPR. W każdym z wymienionych typów organizacji poziom realizacji badań nie osiągnął 50% (w przypadku OPS – 58%). Przyczyną tego są problemy w przygotowaniu oczekiwanych informacji (część z wskaźników nigdy wcześniej nie była mierzona), brak jednoznacznych opisów wskaźników (problemy z nadawaniem tych samych znaczeń) oraz brak chęci uczestniczenia w badaniach.

Trudność pomiaru dotyczy także części wskaźników, które zakładają uzyskiwanie odsetków a nie liczby przypadków w sytuacji gdy nie jest znana ich liczba bazowa. Taka sytuacja dotyczyła sześciu wskaźników.

REKOMENDACJE:

- **Redefinicja wskaźników LPRES.** W procesie monitoringu wskaźników LPRES wystąpiły utrudnienia w pozyskiwaniu danych. Wynikały one z problemów w definiowaniu wskaźników, braku narzędzi do pozyskiwania informacji oraz podmiotów odpowiedzialnych za ich agregowanie. Dla sprawnej realizacji wskaźników przyjętych w Programie niezbędne jest stosowanie jednoznacznych definicji i stworzenie stałych narzędzi i kanałów pozyskiwania danych. Istotne jest również przeprowadzenie krytycznej analizy realizowanych wskaźników oraz ocena możliwości zmniejszenia ich liczby.
- **Intensyfikacja działań na rzecz realizacji wskaźników LPRES.** Przeprowadzony monitoring wykazał utrudnienia w realizacji zadań dotyczących 15 z przyjętych do Programu wskaźników. Dla zwiększenia efektywności jego realizacji należy zintensyfikować działania instytucji odpowiedzialnych za podejmowanie prac z nimi związanych. W tym celu niezbędne jest przeprowadzenie akcji przypominającej o zadaniach partnerów realizujących LPRES.

Załącznik nr 1 – Tabela wskaźników 2016

Załącznik nr 2 – Raport z realizacji programu za 2015 r.